Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1872. (FJORTONDE ÅRGÅNGEN.) 6:e häft.

Innehåll:

		Sid.
47.	En verldsomsegling. Utdrag ur en svensk sjöofficers anteckningar	321.
48.	Mitt barn. Poem af *Oloj Stig*	359.
49.	Några utkast till den svenska qvinnans historia. (Återblick från början af 1600-talet till medlet af 1700-talet. Skaldernas qvinnoideal). Af *Esselde*	362.
50.	Om gift qvinnas eganderätt. Af *Red:n*	369.
51.	De sista orden	372.
52.	Nytt på vår bokhylla. Öfversigt af *Reader*	373.
53.	Ur vår Dagbok	376.

STOCKHOLM,
P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

47. En verldsomsegling.

Resbeskrifningar uppskattas nu för tiden icke särdeles högt. Mången läser dem knappast, i tro att ämnet är uttömdt. Vetenskapsmannens upptäcktsresor omfattas dock alltid med intresse, och kanske dernäst de resbeskrifningar, som genom sin enkelhet och frånvaron af allt effektsökeri kunna fattas äfven af den minsta skolgosse. Dessa tvänne ytterligheter utgöra den långa kedjans, om man så får säga, båda ändpunkter. Emellan dem ligger flertalet af nutidens resberättelser, hvilka alltför ofta blotta en öfveransträngning att vilja intressera, äfven om det måste ske i en lånad, ej sällan utnött och färglös drägt, hvarigenom de förlorat all individualitet. Det skrifsätt, som karakteriserade fordna dagars sjöfarande, deras sjelfständighet och okonstlade naivetet, är nu en nästan utdöd konst. Kärt är det derföre att här kunna meddela en liten resbeskrifning, som i anda och form är liksom en gengångare från äldre tider. Utan sirater eller något slags vetenskaplig eller statistisk krydda, påminner den om *Dampiers*, *Funnels*, *Edward Cooke's* m. fl. resor, hvilka, skrifna på 1600- och början af 1700-talet, ännu i dag fängsla läsaren genom deras naturskanning och flärdfrihet. Ehuru härdade i vilda strider och äfventyr, se och bedöma dessa berättare allt med en nästan barnslig fromhet. När man läser deras anteckningar är det som hörde man dem säga: "här står jag sådan jag är, detta såg jag, detta tänkte och kände jag, vill ni höra något bättre, gå då till en annan bok". Det skadar icke att någon gång uppfriska hågkomsten af de gamles frimodiga enkelhet i tankegång och språk. Kapten *Dampier* säger t. ex. när han beskrifver *Nicoya-Indianerna:*

"Innan de kommo under spaniorernas herravälde lefde de under mycket goda lagar, dock fanns ej straff för den som mördade fader eller moder eller konungen; de ansågo, förmodar jag, att ingen ville eller kunde vara så elak att bruka våld mot sina egna föräldrar eller den gemensamma fadren för dem alla".

Sjelf sjunde i en bräcklig liten kanot öfverraskades han af storm på öppna oceanen under segling från *Nicobaröarna* till *Sumatra*. En af dessa nätter omtalar han med följande ord:

"Solnedgången bebådade det värsta. Svarta moln öfvertäckte himlen, stormen tilltog och sjöarna började resa sig våldsamt. Hafvet röt och piskade öfver oss sitt skum; natten i annalkande, intet land der vi kunde söka lä, vår lilla ark i fara att af hvarje våg uppslukas, och, värst af allt, ingen af oss syntes beredd för en annan verld. Läsaren kan bättre fatta än jag beskrifva vår sinnesstämning. Jag har sett döden under ögonen förr än nu, men allt var lekverk i jemförelse med hvad jag nu erfor. Jag bekänner att själsångest grep mig. Andra faror hade icke denna skepnad af fasansfull högtidlighet, och lemnade mig icke en sådan besinningstid. Ett vildt handgemäng eller en batalj äro ingenting; blodet är då i svallning och drifver en framåt med värme och hänförelse; men här satt jag vanmäktig, afvaktande med intet eller föga hopp en annalkande död. Modet, som hittills aldrig svikit mig, föll nu. Tungt föresväfvade mig mitt forna lif, och med fasa och afsky såg jag tillbaka på handlingar, hvilka jag tillförne ogillat, men för hvilkas hågkomst jag nu darrade. Långt för detta hade jag känt ånger öfver min irrande lefnad, men aldrig förr med sådan oro. Äfven framstod för mig Försynens underbara skydd, som jag, kanske mer än någon annan, under mitt äfventyrliga lefnadslopp åtnjutit. För allt detta frambar jag brinnande tacksägelser. Jag bad Gud att han ännu engång ville bistå mig, och jag försökte tro derpå så godt jag kunde. Min förhoppning blef icke sviken".

Den resbeskrifning som här följer tillhör, som sagdt, det anspråkslösa slaget. Den var icke sammanskrifven för att offentliggöras, och då häri ligger ett ej ringa värde, återgifvas anteckningarne troget såsom de blifvit förda. Endast mera allmänt kända förhållanden rörande några större städer uteslutas, äfvensom åtskilliga rent nautiska iakttagelser. Af särskildt intresse är berättelsen om tillkomsten af staden *Numea* på *Nya Caledonia*, — nu ryktbar såsom förvisningsort för pariserkommunarderna. Få torde veta att en svensk sjöofficer så till vida grundlagt denna stad, att han byggt dess första hus och nedlagt första timmerstocken till dess hamnbrygga. Så gerna först som sist må det vara kändt, att förevarande anteckningar äro gjorda af dåvarande löjtnanten *Johan Ankarcrona*, nu kommendörkapten, under hans tjenstgöring på franska örlogsfartyg. Efter några veckors tjenstgöring ombord å ångfregatten *le Descartes*, blef han vid ankomsten till *Toulon* förflyttad ombord å ångfregatten *le Sanè*. Ifrån och med denna dag, den 11:te Juli 1852, börja här hans anteckningar.

Den 11:te Juli erhöll jag order att lemna fregatten *le Descartes* och embarkera å ångfregatten *le Sanè*. Jag skiljdes ogerna från den förra, hvarest jag blifvit bekant med officerarne. Mina nya kamrater togo dock vänligt emot mig, hvarföre jag snart fann mig äfven här hemmastadd och belåten. Den 20:de Juli seglade vi från *Toulon*, i sällskap med sex linieskepp och 3:ne ångfregatter. Vi satte kurs på *Tripoli*, dit vi kommo just lägligt för att uppgöra en liten räkning med dervarande pascha. Tvänne franska soldater hade nämligen rymt från Algeriet och tagit värfning i paschans armé. Derföre att de ej ville öfvergå till mahomedanska läran blefvo de af sina nya herrar så barbariskt misshandlade, att de sjelfmant anmälde sig hos franska konsuln, och såsom franska undersåter begärde skydd. Konsuln förklarade dem genast fria från paschans tjenst, och behöll dem i sitt hus intills en fransk korvett anlände, med hvilken han ämnade hemsända dem till Frankrike. Dagen före embarkeringen erhöllo de tillstånd att besöka en bekant familj, men väl utkomna på gatan blefvo de af paschans soldater gripna och kastade i fängelse. Några dagar efter denna tilldragelse anlände vi. Så snart amiralen blef underrättad om förhållandet, förlades eskadern i en halfcirkel helt nära staden, hvarjemte paschan underrättades att om de båda soldaterna icke inom 2:ne timmar utlemnades skulle staden bombarderas. Ångfregatternas order var att kasta bomber in i sjelfva staden, under det linieskeppen riktade sin eld hufvudsakligast emot landtbatterierna och vallarna. Emot oss räknade vi högst 90 kanoner, då vi deremot kunde använda 330. Alla i staden befintliga konsuler och kristna familjer skyndade att taga sin tillflykt ombord å eskadern. På *le Sanè* hade vi cirka 70 personer, gubbar, qvinnor och barn, hvilka jemmerligen greto och beklagade sig. Den öfriga stadsbefolkningen, utom garnisonen, sågo vi hals öfver hufvud begifva sig genom stadsportarna inåt landet. Innan de 2:ne medgifna timmarna tilländalupit sände paschan en officer för att säga, att de båda franska soldaterna voro förda in i landet, men att inom 24 timmar skulle de återlemnas. Detta uppskof medgafs, hvarefter de båda soldaterna inom den gifna tiden utlemnades. I motsatt fall hade den lilla staden inom några timmar blifvit förvandlad till en jemmerlig grushög.

Ifrån Tripoli gingo vi till *Tunis*, samt vidare till *Cagliari*, *Neapel*, *Palermo*, *Ajaccio* och åter till *Toulon*, för att vara närvarande och salutera vid Prins-Presidentens, *Louis Napoleon*,

väntade ditkomst. Den 27:de September anlände han från Marseille, ombord å ånglinieskeppet *Napoleon*. Fartygen å redden saluterade denna dag mer än 11,000 (elfvatusen) skott. Dagen efter ankomsten bevistade han en för honom tillställd bal. Ibland andra dekorationer i den festligt prydda danssalen brann i gaslågor på ena väggen: *Vive l'Empereur!* och samma ögonblick han satte sig på en för honom uppställd thron, sänkte sig öfver honom från taket en af gaslågor brinnande *kejserlig krona*. Detta märkte han icke förrän kronan var kommen ned tätt öfver hans hufvud, då han kände värmen från dess lågor. Han tittade opp, syntes förlägen, smålog, framtog sin näsduk, hvilken han flera gånger begagnade, synbarligen för att dölja hvad hans anletsdrag förrådde. Jag stod honom just då mycket nära och kunde tydligt se hur smickrad han blef. Under aftonen dansade han några françaiser med de förnämsta damerna. Dagen efter balen besökte han eskadern. På hvar sitt skepp hade cheferna, enligt amiralens befallning, kallat alla man akterut och befallt dem att när Prins-Presidenten passerade skulle de icke nu, såsom reglementet föreskref, ropa: "Vive la République"! utan: "Vive l'Empereur"! Så skedde äfven. Å hvarje fartyg skallade, enligt ordres, "Vive l'Empereur"! Ingen utaf Frankrikes föregående regenter har mer intresserat sig för marinen, skaffat den större statsanslag, rikligare förbättrat dess vilkor än hvad Prins-Presidenten gjort under de fyra år han varit statens högsta myndighet. Men allt detta oaktadt, trots sina prononcerade sympatier för flottan, är han icke officerarnes gunstling. Han har icke lyckats vinna deras tillgifvenhet; de misstro honom och älska honom icke.

Den 24:de Oktober blef vår fregatt beordrad till *Marseille*. Der hemtade vi 1,100 infanterister med tross, till garnisonsförstärkning i Rom. Vi förde trupperna till *Civita Vecchia*. Den som icke sett franska soldatens löjliga sida skulle nu varit ombord. Aldrig hade jag föreställt mig menniskor i glädje och bedröfvelse, alltsom väderleken omvexlade, så lika kattorna, hvilka när solen skiner hoppa och krumbugta sig, men under oväder sitta tafatta och hängsjuka. Pratande och snattrande kommo de ombord, och så länge vi lågo inne i hamnen syntes det som hvarken himmel eller jord vore nog stora för dem. Vi gingo genast till sjös, och då det blåste hårdt beredde vi oss på en storartad sjösjuka. Såar ställdes här och der på däcket, de 1,100 magarna till tjenst. Vi voro icke heller väl utkomna förrän munterheten med ens upphörde, den ena efter den andra började blekna och sloka

hufvudet; det blef tyst som i grafven, och inom några ögonblick rusade de allesammans till såarna, trängdes och knuffades som grisar kring ett tråg. Matroserna hade fullt opp att göra att gå omkring och tömma såarna. När magarna slutligen ej hade mer att ge, domnade våra vänner hvarftals öfver hvarandra, mera lika döda än lefvande. Jag trodde aldrig sjösjukan skulle kunna frambringa ett sådant elände. Men så kommo vi i lä om nordliga udden af *Corsica*, då äfven himlen lättnade och solen började skina. Fregatten gick genast stadigare. I och med detsamma öppnade först en soldat ögonen och lyfte varligt på hufvudet, så en annan och så en tredje, då plötsligt, liksom genom ett trollslag, alla 1,100 stodo på benen, dansade, skrattade och pratade. Nästa ögonblick voro mer än hundrade näfvar i byxfickorna samt lika många kortlekar framme, och utan hänsyn till sjösjukans qvarlefvor på däcket satte de sig ned, 6 à 7 i gruppen, och började spela kort. Nu blef det en scen omöjlig att beskrifva. Under det kortlapparna flögo upp och ned, förnöjde sig somliga med ett stormande skrål och gapskratt, andra sprungo opp, satte händerna i sidan, grimacerade, svuro, knäppte med fingrarna, gjorde lång näsa åt motståndarna m. m. I alla grupperna speltes samma spel, som bestod deri att tvänne voro turvis förbjudna att tala. De öfriga kamraterna gjorde alla möjliga upptåg för att narra dem dertill. De ömsom skämtade och ömsom öfveröste dem med de gröfsta skällsord, gjorde dem frågor, spelade orätt, förlöjligade och retade dem på tusende sätt, så att de slutligen af ilska sprutade eld och lågor. Spelet gällde aldrig penningar, utan vinsten bestod deri, att om de tvänne, som under ett visst antal spel skulle tiga, hade kunnat hålla detta för franska soldaten svåra prof, så fingo de med fem kort sammanlagda slå hvar och en af motspelarne på näsan så hårdt de orkade. Hade deremot dessa tvänne låtit narra sig att tala, fingo de af kamraterna uppbära samma straff. Bestraffningen likasom spelet skedde med skoj och svordomar. Dessa tokerier varade dock icke länge. Efter ett par timmar voro vi så långt från det korsikanska landet att fregatten åter började rulla, sorlet upphörde, det blef ånyo tyst som i grafven, korten stoppades i fickan och såarna måste återigen frambäras. Härmed fortfor det ända tills vi hunnit fram till *Civita Vecchia*, men samma ögonblick ankaret gick i botten voro våra 1,100 åter på benen, skrattade och pratade, och utan tecken till hvad de lidit marscherade de hurtigt i land samt, en timme derefter, direkte till Rom.

Under det fregatten låg i *Civita Vecchia* gjorde jag jemte 3:ne kamrater ett besök i den heliga staden. Genast vid vår ditkomst förskaffade vi oss tillstånd att uppvakta Påfven. Vi presenterades såsom franska officerare. Hans Helighet, som talade fransyska, emottog oss mycket fryntligt och okonstladt. Han var klädd i en hvit långrock och hade svart kalott på hufvudet. Han utgjöt sin stora belåtenhet öfver Frankrikes president, franska folket och marinen, och med synnerlig värme talade han om sin franska garnison, förutan hvilken han sade sig icke vara säker i Rom. På inrådan af vår ena kamrat, som var sträng katholik, hade vi köpt ett par dussin radband, för att utdela som presenter. Dessa radband hade vi nu tagit med oss, och vår religiösa kamrat bad Hans Helighet välsigna dem, på det, såsom han yttrade, de böner, som med radbandens tillhjelp uppsändes, måtte få så mycken större kraft. Denna begäran syntes Påfven mycket nådigt upptaga. Radbanden lades på en bricka, hvilken af en prest, liggande på knä, framhölls för Påfven. Hans Helighet lutade sig öfver brickan och med tvänne finger upplyftade läste han en latinsk bön. Vår fromme kamrat var dock icke nöjd härmed. Han begärde ytterligare att Hans Helighet ville gifva ett aflatsbref för honom och hans familj, för alla deras synder och felsteg. Äfven detta beviljades, icke blott för vår kamrat, utan ock för oss andra. Derjemte gaf han oss små presenter. Jag fick en kamé infattad i guld. Slutligen, när vi skulle afträda, bad samma officer, att få kyssa Påfvens hand med den heliga signetringen. Nådigt räcktes honom handen, hvilken vördnadsfullt kysstes; men när Hans Helighet kom till mig, som stod nästintill, endast bugade jag mig. Påfven syntes tro att jag ej rätt förstått den lycka som tillämnades mig, hvarför han med framräckt hand tog ett halft steg närmare mig. Härvid blott ökades min vedervilja mot att kyssa en karlhand, hvarföre jag tog ett helt steg tillbaka och bugade mig ännu djupare. Följande dagen fingo vi i hotellet der vi bodde besök af en förnäm prest, som begärde våra namn, för utfärdandet af de utlofvade aflatsbrefven. Jag tillkännagaf då att jag var protestant, och följaktligen icke kunde begagna mig af tillbudet. Mina kamrater deremot erhöllo hvar sitt aflatsbref, skrifvet på latin och på italienska, och hvari utlofvades dem och deras familjer, under trenne år, kyrkans förlåtelse för all deras synd och gudlöshet i stort som smått.

Ifrån *Civita Vecchia* gingo vi åter till *Marseille,* hvarest vi hemtade en ytterligare förstärkning till Roms garnison, med hvilken

vi ånyo begåfvo oss till *Civita Vecchia*. Denna gången transporterade vi 600 man dragoner, 120 hästar, och en betydlig del tross. Detta oaktadt återstod godt utrymme på fregatten. Från *Marseille* till *Civita Vecchia* är 75 svenska sjömil. För en kortare passage t. ex. från *Åland* till *Grisselhamn* — som är blott *sex* svenska mil — kunde en ångfregatt af *le Sanè's* demensioner taga minst dubbla antalet hästar och folk, och derjemte medföra på släp ett dussin större eller mindre transportfartyg lastade med folk och krigsmateriel.

Ifrån *Civita Vecchia* återvände vi till *Toulon*, hvarest vi ankrade den 18:de November. Några dagar efter vår ankomst skedde det stora plebiscitet, då inom sina respektiva valkretsar franska folket sammankallades för att antaga eller förkasta senatens beslut att återställa kejsarvärdigheten uti *Louis Napoleon Bonaparte's* person, med rättighet för honom att bestämma arfsordningen till thronen. Detta folkbeslut skulle afgöras medelst sluten votering, med *ja*- och *nej*-sedlar. Hvarje oförvitelig fransman som fyllt 21 år egde rätt att rösta. Den 21:sta November, röstades ombord å *le Sanè*. Tryckta ja- och nej-sedlar utdelades till hvarje man, en stor urna uppsattes på halfdäck, och derefter blefvo vi alla uppropade. Början skedde med chefen, samt derefter officerarne, underofficerarne och gemenskapen. Äfven mitt namn uppropades, då också jag lade min lapp i urnan. Alla officerarne, enligt hvad de yttrade såväl före som efter omröstningen, voterade *nej*. På vår fregatt blef resultatet 337 *ja* och 46 *nej*. För mig var valets utgång likgiltig.

Efter att hafva gjort ett kort besök i *Philipsville*, en liten stad i Algeriet, inkommo vi åter till *Toulon* den 31:sta December. Januari och Februari månader år 1853, förblefvo vi stilla liggande i *Toulon*. På egen begäran, och genom bemedling af vår inflytelserika minister, Grefve Löwenhjelm, i Paris, blef jag den 9:de Mars transporterad från *le Sanè*, som fortfarande skulle qvarblifva i Medelhafvet, till korvetten *l'Eurydice*, utrustad för expedition till Söderhafvet. Efter flera dagars väntan på gynnsam vind och drägligt väder gingo vi slutligen till segels på sjelfva långfredagen, den 25:te Mars. Det blåste ännu hårdt då vi lättade ankaret och väl utkomna till sjös tilltog kultjen ytterligare, så att vi snart lågo för bottenrefvade märssegel. Sjömän vilja icke gerna gå till segels på en fredag, aldraminst långfredagen, men vår chef var en fördomsfri man, som ej brydde sig om dylikt skråck. Långfredagen skulle dock hållas helig

med fastande. Påfven har befriat sjömännen, när de äro ombord i fartyg, att hålla fasta, men ombord å vår korvett blef det en allmän och frivillig öfverenskommelse att å denna dag afstå från allt köttätande. En af officerarne, som gjorde sig ära af att vara fritänkare, vägrade att rätta sig härefter. Till frukost hade han, för att prononcera sig så mycket kraftigare, ordinerat åt sig biffstek med förlorade ägg. Olyckan ville dock att kocken ej fick anrättningen färdig förrän vi voro ute till sjös, och då kunde icke vår hjelte förmå sin mage att i demonstrationen deltaga. För min del hade jag god aptit, och såsom protestant ingen samvetsförebråelse af att hålla den försmådda frukosten till godo.

Med brinnande fart passerade vi emellan *Majorka* och *Minorka*. Den 3:dje April dubblerade vi *Gibraltar-klippa*, men som vinden nu var stark vestlig, och vi följaktligen icke kunde komma ut genom Gibraltarsundet, ankrade vi utanför *Algesiras*. Jag blef genast sänd i land för att fråga stadens guvernör om vår salut blefve besvarad ifall vi saluterade den spanska flaggan, som blåste på ett eländigt litet kastell. Guvernören, en guldbroderad och nådig liten herre, uppvaktad af 2:ne adjutanter, emottog mig mycket ceremoniöst. För att imponera så mycket mer lät han påskina att han satt vid en fin middag, ty i ena handen höll han en serviett och i den andra en bakelse på hvilken han tuggade. Till svar på min fråga sade han sig ej veta om krut fanns på kastellet, men derom skulle han låta fråga kommendanten och sedan gifva oss svar. Krut fanns och vår salut besvarades. Vi lågo tvänne dagar vid *Algesiras*, som är en täck liten stad, med bördig och vacker omgifning. De flesta husen hafva balkong och stora höga fönster, prydda med blomsterväxter och hvilande damer, hvilka troget dagen igenom sitta der och beskåda de förbigående. Sällan gör en spansk dame något gagn.

Den 6:te April blef vinden gynnsam, då vi också gingo till segels. Den 13:de ankrade vi vid *Santa Cruz*, hufvudstaden på *Teneriffa*. Efter att hafva upphandlat frukt och vin gingo vi följande dagen derifrån. Med en frisk passadvind satte vi kursen sydvardt, emellan *Cap Verdöarna* och afrikanska kusten. Såsom vanligt blefvo vi i bältet emellan passadvindarna uppehållna af stilltje, åskbyar och motiga vindkast, samt dertill förfärligt regn och en tryckande värme. Åtta långa dagar undfägnades vi med dessa vedervärdigheter; men på nionde dygnet

kom förlossaren, nämligen den friska sydostpassaden, för hvilken vår korvett genast löpte framåt med åtta mils (engelska) fart. Eqvatorn passerades under vanliga upptåg med rakning, badning och böter m. m. Den 19:de Maj inseglade vi till *Rio Janeiro*, den kanske skönast belägna stad på denna vår jord. Sjelfva staden är dock icke på något sätt utmärkt, om ej för sitt snusk och sin sjuklighet. Gula febern har på sednare tider rasat der nästan oafbrutet. Det så kallade kejserliga slottet är ett ganska vanligt hus, som endast delvis eger 2:ne våningar, för öfrigt blott en våning. Inga större eller ens välbyggda hus finnas i staden, men icke destomindre är rikedomen och lyxen stor. Under vår dervaro framträdde den presterliga lyxen med vanlig osmaklig pomp, medelst en storartad procession, som, med kejsaren i spetsen, vandrade gatorna opp och ned. Anledningen härtill lär varit någon helgonfest. Den 3:dje Juni lättade vi ankaret och styrde sydligt, för *Kap Horn*. Den 25:te Juni fingo vi sigte af *Eldslandet*. Det var nu vinter här, och således den värsta tiden att passera *Kap Horn*. Icke destomindre hade vi ganska godt väder, någon gång snö, men temperaturen aldrig mer än 7° under frypunkten. Dubleringen gick lyckligt och väl, utan äfventyr. Det enda märkliga jag erfor var då jag under en nattvakt plötsligt hörde ett väldigt brusande tätt under lovarts akterskepp, och som jag vände mig dit, såg en tjock vattenstråle, hvilken ögonblickligt af vinden söndersplittrades och öfverhöljde oss, som stodo akterut, med ett störtregn. En hvalfisk hade uppstigit ur djupet för att uttömma sitt vattenförråd. Förargad, eller skrämd, af vårt omedelbara granskap dök han genast, och gaf korvetten ett slag med stjerten så att hela skutan ristade. Hade slaget träffat rodret kunde han ha gjort oss en kännbar skada.

Den 14:de Juli kommo vi till *Valparaiso*, som nu för en tid blef vår hufvudstation, och hvarifrån vi alltemellanåt gjorde åtskilliga besök längs kusterna af *Chili* och *Peru*. Vår långvariga vistelse i Valparaiso förskaffade oss der många angenäma bekantskaper, ibland hvilka jag i främsta rummet måste minnas en Herr *De la Motte*. Hans hus stod oss alltid öppet. Frun, en ovanligt vacker blondine, men med stora svarta ögon, var ifrån *Lima*, och härstammade i rätt nedstigande led från *Ferdinand Cortez*. Genom någon delaktighet uti en politisk komplott hade hon från sin hembyggd blifvit landsförvist.

Den 20:de Juli gjorde vi vår första utflygt. Vår destination blef nu *Callao* vid *Lima*, dit vi ankommo den 28:de. Dess

ypperliga hamn är skyddad af ön *S:t Lorenzo*, som en jordbäfning lösryckt från fastlandet. På denna ö jagade vi ofta sjöfogel, förnämligast ett slags beckasiner. Dessa foglar vadade i vattnet, då de snabbt som blixten afklippte med sin saxformade näbb senan på den halföppna musslan, som derigenom föll i tvänne delar och blef deras rof. En dag under dessa jagter hörde vi ett förfärligt snarkande. Vi upptäckte då ett på stranden sofvande sjölejon. Fyra af oss lade kula i bössan, sigtade, och sköto vid ett gifvet tecken på en gång. Våldsamt kastade djuret sig upprätt på stjerten, men nedföll liflöst. Det var nära 10 alnar långt och vägde minst 40 lispund. Potatis lär först funnits på denna ö. Den växte der ännu vild, men var liten och icke ätbar förrän den blifvit 2 à 3 gånger omplanterad.

Befolkningen i Lima, såväl karlar som fruntimmer, är utmärkt för sitt vackra utseende. Damerna nyttja här en egendomlig drägt de kalla "Saya". Den består af en mörk sidenkjol, tillverkad af 60 à 70 alnars tyg och derutöfver, ihopveckad öfver höfterna i tusentals små veck. Öfre delen af kroppen och hufvudet betäckes af en slöja eller kapuschong, formad nära nog som en säck, hvilken medelst ett dragband åtdrages tätt ikring lifvet. Endast ena armen är blottad, och med den drages kapuschongen ned öfver ansigtet så att blott ena ögat är fritt. Under slöjan framsticker alltid en dyrbar silkeschawl inväfd med guld och silfver. De kostbaraste armband på den blottade armen, samt silkesstrumpor och skor med höga klackar fullända drägten. Då damerna uppträda i denna kostym, hvilket icke dagligen är fallet, är hvem som helst berättigad att inlåta sig i samtal med dem; men vilja de blifva herren qvitt behöfs blott att de låta slöjan falla tillbaka så att ansigtet synes, och om kavaljeren då ej genast aflägsnar sig, äfventyrar han att af mobben blifva misshandlad. I Lima finnes ännu mycken rikedom, hvilken dock egentligen synes af damernas guld- och juvelsmycken. Boningshusen äro i följd af de ofta förekommande jordbäfningarna små och oansenliga. De byggas af soltorkad tegelsten, hvilket endast kan gå an i ett land som *Lima*, der det aldrig regnar och jordens befuktning sker uteslutande genom nattdagg. Inom hus är det äfven enkelt, men fint och trefligt. Hvarje hus bildar en fyrkantig gård, belagd i olika figurer med mångfärgade småstenar. Längsmed gårdens ena sida finnes en veranda, der man under midten af dagen ser hela familjen hvilande i hvita hängmattor, läsande eller sofvande. Gästfriheten är stor; åtminstone på så

sätt, att man alltid blir emottagen. Utan krus inträder man till sina bekanta, och aldrig för man med sig anspråk på mat eller dryck, utan kommer endast för att råkas och samtala. I kyrkorna herrskar stor och öfverdrifven lyx i mångfaldiga prydnader af högsta värde. Ibland annat ser man der fågelburar af konstigt arbetadt guld och silfver, i hvilka skaror af fåglar blanda sin sång med kyrkomusiken. Under vårt vistande i Lima firades der en fest för ett af deras många helgon. Denna gången var det *Santa Rosa* det gälde. Högtidsfirandet bestod hufvudsakligast i en lång procession, i hvilken deltogo statens högsta myndighet, Herr Presidenten, samt för öfrigt prester, biskopar, generaler m. fl. i legio, och stadens alla korporationer. Sjelfva helgonet föreställdes af en uppstoppad docka i menniskostorlek, rikligt klädd i guld och silfver. Hon var upprättstående på en plattform, som hvilade på bärare, hvilka voro gömda under ett täckelse. Öfverallt der processionen framskred voro gatorna till trängsel öfverfyllda med åskådare, och der det guldbroderade helgonet passerade föll folkmassan på knä, gjorde korstecknet och anropade med ett doft mummel dess skydd. Processionen gick till och ifrån en kyrka, der gudstjenst hölls. Då man sedan med de mera bildade af invånarne talade om det barnsliga och förödmjukande i dylika föråldrade upptåg, fick man med få undantag alltid samma svar, att dessa ceremonier tillhöra den kyrkliga högheten och äro derifrån oskiljaktiga, samt att om de borttoges försvunne religiositen och tron på Gud. Huru det kan tillgå i andra länder synes det aldrig fallit dem in att tänka på. Jordstötar inträffade flera gånger under det vi voro i Lima, men med undantag af en enda gång voro de aldrig af någon betydenhet. Sent en afton, då vi voro på soupé hos franska konsuln, hördes plötsligt ett aflägset dån, och nästan i samma ögonblick skälfde jorden under våra fötter, huset vacklade fram och tillbaka, dörrarna flögo upp och fönsterrutorna sprungo sönder i tusende bitar. Vår värdinna föll på knä med ihopknäppta händer och skrek, och en af kavaljererna blef på obehagligaste sätt sjösjuk. Alla erforo vi en högst oangenäm känsla. I staden blef en förfärlig uppståndelse; de flesta sprungo hufvudstupa ut på gatan, många i djupaste negligé. Märklig var äfven hundarnes oro; de slokade svansen och stortjöto. Trenne tätt på hvarandra följande stötar likasom *rullade* under oss, hvaraf den andra var den våldsammaste. Allt försiggick dock så fort att man knappast hann att tänka derpå förrän det var öfverståndet.

Efter ett sex veckors angenämt vistande i *Callao* och *Lima*, afseglade vi derifrån till *Chinchas*- eller *Guano*-öarna. Mer än hundrade fartyg lågo der för att inlasta guanon, hvilken ligger uti lager ända till 60 à 70 fots djup. Europeer eller amerikanare kunna icke förmås arbeta i dessa stinkande schakt; dertill användes uteslutande arbetare, importerade direkte från China. Dessa stackare äro nedrigt bedragna, ty i stället att, såsom dem utlofvades, blifva fria arbetare, på bomulls- och vin-plantager, måste de här försmäkta under det mest tyranniska och helsoförstörande slafarbete. Vi kände oss lyckliga att så fort som möjligt lemna dessa på allt sätt vederstyggliga öar. Vår destination blef nu *Pisco*, en obetydlig liten stad på fastlandet. Derifrån återvände vi till *Valparaiso*, hvarest vi ankrade den 24:de Oktober. Efter några veckors uppehåll gingo vi åter till sjös, till *Talcahuano* i *Conception Bay*. Under seglingen passerade vi tätt under den ensligt belägna ön *Juan Fernandez*, der skottska matrosen *Alexander Selkirk* under fyra års tid lefde skiljd från den öfriga verlden, hvilket gaf anledning till *Defoe's* beryktade roman "*Robinson Crusœ*". *Juan Fernandez* erbjuder en den vackraste anblick. Dess land är högländt och äfven bergigt, och stränderna på de flesta ställen tvärbranta; men höjder och berg äro betäckta med lummiga skogar och sönderdelade i gräsbeväxta dalar, vattnade af hundratals bäckar, som nedstörta från bergen. Med minskade segel, samt på mindre än ett par hundrade alnars afstånd, gledo vi sakta förbi denna praktfulla lilla ö, och kunde noggrannt skärskåda allt.

Till *Conception Bay* anlände vi den 21:sta November. Här är Chilis kornlada. Öfverallt möter ögat sädesfält och grönskande ängar der hundratals kreatur beta. Godt om vildbråd fanns här äfven. En morgon sköt jag 2:ne dugtiga örnar, 5 falkar och 6 vipor, alla skjutna i flygten. Viporna hade på hvardera vingknotan ett litet rödt horn, hvarmed de tappert försvarade sig. Straxt före vår ankomst till *Conception Bay* hade der under en stark storm uppflutit en ovanligt stor hvalfisk. En mängd menniskor krälade som myror på kadavret och höggo loss späcket. Det kolossala djuret var 68 fot långt, och högt som ett litet hus. Förmodligen var det genom förruttnelsen uppsväldt.

Den 27:de November afseglade vi från *Conception Bay*, och ankrade tvänne dagar derefter ånyo vid *Valparaiso*. Den 8:de December gingo vi åter till sjös, till *Coquimbo*, en oansenlig liten stad. Derifrån gingo vi till *Copiapo*, samt vidare till *Cobija* och

Iquique. Dessa städer, bestående hufvudsakligen af usla bambu-rörs-hyddor, ligga i det ödsligaste landskap man kan tänka sig. Så långt ögat nådde syntes icke ett träd, icke en buske, ej ens ett grässtrå. Allt var sand, idel sand, slätter af sand och höjder af sand; icke minsta tecken till växtlighet. All föda måste importeras, till och med dricksvatten. Men i dessa städers grannskap ligga de rikaste silfvergrufvor, och hvarhelst man i sanden gräfver finner man naturlig salpeter. Utan dessa skatter funnes här säkerligen icke någon menniska. Med gladt sinne vände vi förstäfven från dessa otrefliga nästen och satte kurs för *Callao*, der vi ankrade den 30:de December. Här var nu fullt uppror. Ett länge qväfdt missnöje mot Presidenten hade omsider utbrutit, och slutade, såsom vanligt i dessa länder, med den gamle Presidentens störtande, och utropandet af en ny, som naturligtvis snart i sin tur skulle störtas. Emedlertid blefvo vi i följd af dessa oroligheter här qvarhållna ända till den 24:de April, då vi ändtligen fingo lätta ankaret och gå våra färde. Vi gingo återigen till *Valparaiso*, hvilket blef vårt sista besök i denna trefliga stad.

Den 31:sta Maj, nu år 1854, sade vi Valparaiso vårt slutliga farväl, och sträckte ut åt Söderhafvet, med kurs på *Marquesas-öarna*. Denna segling var den angenämaste man kunde önska sig. God vind med det härligaste väder följde oss oafbrutet. Den 26:te Juni upptäckte vi land, och följande dag ankrade vi vid *Nouka Hiva*, den största af *Marquesas-öarna*. Vår ankarplats blef längst in i en lång, smal vik, kallad *Taioahoe*, hvarest landet utbreder sig till en den bördigaste dal med samma namn, omsluten af skyhöga berg. Med anledning af det nu pågående kriget emellan Vestmakterna och Ryssland, låg här samlad en fransk-engelsk eskader, beordrad att företaga en expedition mot ryska örlogsfartyg och etablissementer på kusten af Kamtschaktka. Vår korvett skulle förena sig med denna eskader. Då detta krigsföretag gällde en makt, med hvilken Sverige stod på fredlig fot, ville icke franska amiralen på något vilkor tillåta mig medfölja eskadern. Till min outsägliga ledsnad blef jag transporterad från min kära korvett, der jag trifts så väl, ombord på en annan korvett, *la Prévoyante*, som för en längre tid var stationerad här. Jag fick dock amiralens löfte, att blifva transporterad ombord på första franska örlogsfartyg som hitkom.

Nära tvänne månader nödgades jag gå här och vänta på den efterlängtade befriaren. Med jagt och fiske fördref jag tiden så

godt jag kunde. Då det var alltför trångt och qvaft ombord å korvetten, lät jag bygga mig en hydda i land, dit jag inflyttade. Denna min bostad låg strax invid en soldatbarack, der 75 franska soldater och några gens-d'armer voro inqvarterade, dels för att hålla i styr infödingarna i denna dalgång, och dels för att bevaka tvänne politiska förbrytare, en advokat och en handtverkare, hvilka deporterades hit efter statskuppen den 2:dra December 1851. Från morgon till afton vandrade jag med bössan i hand omkring i dalen, och upp på de kringliggande bergen, och blef aldrig annat än godmodigt och vänligt bemött af de vilda infödingarna.

Hvad landet beträffar kan man ej tänka sig en härligare natur. Hela ön är af 5 à 6000 fot höga bergskedjor sönderdelad i stora och breda dalgångar, med hvar sin särskilda folkstam, som är i nästan oafbrutet krig mot grannarna i närgränsande dalar. Att eröfra land kommer aldrig i fråga; endast att slå ihjel hvarandra och göra krigsfångar, hvilka genast uppätas. Med undantag af de högsta bergstopparna frodas öfverallt den rikaste växtlighet. Jfrån bergen forssa otaliga strömmar, hvilka delvis hoppa utför klipporna, stundom ett par hundrade fot höga, då kaskaden söndersplittras af lufttrycket och i dalen nedfaller som ett fint oafbrutet duggregn. I sjelfva dalen, genomskuren af åar och bäckar, är vegetationen otrolig. Jerneken, kokos- och banyan-trädet m. fl. trädsorter erhålla de kolossalaste dimensioner, och hvarhelst man vänder ögat ser man träd i blomning och träd med frukt. Ingen menniskohand vårdar sig här om att plantera. Naturen framräcker sjelfmant yams, brödfrukt, bananas, planting, oranger m. m. i större öfverflöd än infödingarna förmå förbruka. I skogarna är det derjemte en riklig tillgång på vilda dufvor, höns och svin, och hafvet och åarna hvimla af fisk. Också lär man svårligen finna en mera välfödd, storväxt och muskelstark menniskorace än här på denna ö. Män och qvinnor voro modeller af kroppslig välbildning och kraft. Äfven anletsdragen kunde i allmänhet kallas vackra; men ibland karlarna var munnen ofta stor och bred, och kindknotorna mycket utbildade. De unga qvinnorna deremot kunde nästan utan undantag anses för skönheter. Särdeles intagande voro deras barn, hvilka alltjemt lekte och hoppade och sprungo uppför de största träd, smidiga och viga som kattungar. Både män och qvinnor hade en ljusgul färg, ej mörkare än hvad man ser på mången sydeuropé. För att skydda sig mot de brännande solsrålarna, såväl som mot musquitos

och insekter, ingnedo de hela kroppen med en blandning af ett fint saffransluktande mjöl och kokosolja, hvarigenom huden fick en onaturlig icke synnerligt vacker glans och en lukt som ej heller var behaglig. Alla gingo de nakna. Männen brukade endast en smal gördel, som virades kring lifvet och rund höfterna, och qvinnornas hela beklädnad bestod af ett slags tyg, som fästades kring höfterna, och räckte halfvägs ned till knäna. Håret, som var rakt, groft och kolsvart, bars af karlarna ihopbundet tätt öfver hufvudet, och vidare med ett snöre hårdt kringlindadt uppåt, så att det stod 2 à 3 fot rätt i vädret, hvilket gaf dem ett vildt utseende. Qvinnorna läto håret falla fritt kring axlarna, der det afklippes, och gjorde sig mycken möda med dess oljning och slätkamning. Dessa sednare, nämligen qvinnorna, hade i nedersta örsnibben ett temligen stort hål, hvari de buro en eller tvänne friska blommor, hvilket icke såg illa ut. Hvad marquesas-damerna framförallt kunde vara stolta öfver, var deras stora, glänsande ovalformade ögon, samt deras små händer. Dessa sednare voro de mest välbildade man kunde se, med fina proportionerligt långa fingrar, afspetsade mot ändarne, och prydda med långsmala, rundade naglar. Hvad som deremot icke var vackert, men hvarpå de satte högre värde än ögonens och händrens skönhet, var tatueringen. Både qvinnor och män voro på det mest barbariska sätt tatuerade både fram- och baktill, och begagnade detta skönhetsmedel äfven för att utmärka rangskilnad. Qvinnorna t. ex. voro tatuerade nedifrån vid ryggens slut och uppåt längs ömse sidor om ryggraden, hvilken tatuering föreställde än tvänne palmträd, hvilkas rötter slingrade sig ned under höftklädet; än en mängd ödlor, råttor och andra djur, som alla springa uppåt, man ser ej hvarifrån; och än dansande människofigurer m. m. Tatueringen verkställes med hajtänder infattade i en träbit. Med detta instrument i ena handen och en sten i den andra uthugger artisten de finaste sirater och afbildningar, och sedan denna process är gjord, hvarunder blodet strömmar och plågorna lära vara förfärliga, lägges på såren bladet af en växt de kalla "borao", hvars saft insuges i huden och färgar bilderna i mörkblått.

Det var blott damerna af den högre aristokratien, som fingo ornera sig på ofvanbeskrifna sätt. Dessa damer förrättade aldrig något arbete, utan öfverlemnades åt tjenarinnorna att sköta hushållet, samla frukt tillreda maten m. m., samt hvar femte eller sjette dag ingnida fruns och fröknarnes kropp med kokosolja.

Sjelfva fördrefvo de tiden med att göra hvarandra visiter, drifva omkring, äta och konversera. Vanligen hade jag, tidigt på morgnarna innan jag uppstigit, besök af fyra à fem af dessa förnämiteter; men rätt så högbördiga de voro, var det deras förnöjelse att hjelpa mig med min toilette, räcka mig klädesplaggen och passa mig opp, allt under infall, som måste varit mycket qvicka, ty de framkalla skratt, men hvaraf jag ej förstod ett ord.

Under den här rådande starka värmen var det den största vederqvickelse att få bada. Naturen erbjöd också de praktfullaste badbassiner. På nedersta sluttningen af bergen skiljde sig från de forssande strömmarna små rännilar, hvilka skurit sig ut och svarfvat djupa och rymliga dammar med det klaraste vatten. Dertill voro dessa badställen så tätt beskuggade af stora träd, öfverfulla med blommor och frukt, att ingen solstråle kunde nedtränga och värma vattnet. Ofantligt uppfriskande var det att under blomdoftet kasta sig i dessa af naturen så praktfullt bildade badbassiner. Men äfven här måste jag sällskapa med damerna, hvilka syntes mycket förtjusta i att få visa sin skicklighet i simkonsten. Denna deras fåfänga var också fullt berättigad, ty de voro snabba och smidiga som fiskar och kunde otroligt länge hålla sig nere på djupet. När man i denna halfdager såg dessa unga, välbildade qvinnor under skratt och skämt tumla om och dyka i det kristallklara vattnet, omslutet af praktfulla träd och slingerväxter, kunde man falla i tvekan om allt detta var verklighet eller blott en dröm ur sagolandet. Man blef dock snart påmint att man lefde i verkligheten, genom de millioner mygg och mikroskopiska flugor, som med sina sting obarmhertigt anfalla européns blottade kropp, om han ej hufvudstupa kastar sig i vattnet, och efter badet lika skyndsamt tager kläderna på sig. Dessa små furier, såväl som de giftiga tusenfötterna och skorpionerna, råttorna och ödlorna, böra ej glömmas när man talar om denna för öfrigt tjusande natur.

Karlarna voro öfver hela kroppen mer eller mindre tatuerade; några af de förnämsta till den grad att icke en fläck kunde ses der huden hade sin naturliga färg. Ehuru grymma och oförsonliga de voro emot sina fiender, såg jag aldrig oenighet inom stammen. Alltjemt voro de godmodiga, ofta ystert glada och pratsamma; men derjemte så känsliga för sinnesintryck att både män och qvinnor kunde gråta och jemra sig som små barn. Mig bemötte de alltid välvilligt, voro gästfria och tjenstaktiga. Flere af dem förklarade sig för all framtid blifva min "tajo",

d. v. s. en vän som i lif och död försvarade mig, och hämnades min död. Att de härmed menade allvar, derom är jag fullt öfvertygad. I striden lära de vara modiga som lejon och framrusa med hejdlöst dödsförakt. Klubba och lans äro deras vapen, hvilka de föra med lika mycken skicklighet som styrka.

Ingen karl hade mer än en hustru, månggifte brukades icke; men för öfrigt voro de allt annat än dygdemönster. När de af sjukdom eller ålder kände dödens annalkande lade de sig i sin hydda, och bredvid dem ställdes likkistan — en urhålkad stock. Den döde lägges i denna kista, som derefter ställes på fyra pålar under ett af deras begrafningsträd, vanligen ett banyanträd. Här samlas hans vänner, klaga och tjuta och sarga sin kropp med hvassa snäckskal. Fransmännen påstodo, att när de först kommo till ön hörde det till denna ceremoni, att de sörjande alltemellanåt plockade mask ur liket och uppåto den; hvilket dock numera ej var dem tillåtet. Icke såg jag något dylikt. Äfven krigsfångarnas uppätande hade fransmännen strängeligen förbjudit; men fransmännens auktoritet sträckte sig ej utanför *Taioahoe-dalen*.

Tjufnad var för detta folk en okänd last. Deras religion kom jag aldrig underfund med; blott att de väntade sig mycken glädje i ett tillkommande lif. De trodde på gengångare och voro mycket mörkrädda. Det var omöjligt förmå dem sedan natten inträdt att gå nära ett begrafningsträd. Deras prester voro deras läkare och tatuerare; med dessa mystiska personer kunde jag aldrig komma till någon reda. Så mycket såg jag dock, att hvar och en af dem var en humbug af första ordningen. Verksamma och nitiska i sitt mångsidiga kall hade de vetat förskaffa sig stort inflytande.

Så var dock icke förhållandet med stammens konung, Hans Maj:t *Moana*. Genom arfsrätt deras lagliga herre, förstod han ej att med framstående egenskaper uppehålla den höga värdigheten. Af franska regeringen hade han årligen 5,000 francs, hvilken summa han nästan uteslutande använde till vin och whisky, som också syntes på honom. Vanligen gick han lika naken som de öfriga infödingarna, men då han var bjuden till fransoserna klädde han sig i en rikt guldbroderad frack och trekantig hatt, men inga underkläder. Detta majestät var så komplett tatuerad, att man icke kunde se annat än blått skinn från hufvud till fot. Hans gemål var en vacker qvinna, som förde sig med förunderligt god smak och värdighet. Äfven hon iklädde sig någon gång, men blott undantagsvis, en enstaka hvit sidenklädning, samt der-

till ett guldarmband. Krona och spira äro ännu, i detta land, okända attributer.

Två à tre familjer bebodde ett gemensamt hus eller hydda. Dessa hyddor voro spridda öfver hela dalen och högt upp på bergterrasserna. De byggdes af pålar, fästade på en stenfot. Hyddans längd var cirka 16 fot. Den ena långsidan, som gick ända opp till takåsen, var 14 à 15 fot hög. Från densamma sluttade taket ned till den andra långsidan, som hade endast 3 fots höjd. På denna sida var den låga dörren genom hvilken man måste krypa på händer och fötter. Längs utmed den höga väggen låg en stock, afsedd till hufvudgärd, och 7 fot derifrån en annan. Emellan dessa var golfvet täckt med bastmattor, som utgjorde familjernas nattläger. På den öfriga delen af golfvet lågo uppstaplade matvaror, träkärl m. m. Öfverallt var rent och snyggt. Hushållssyslorna förrättades uteslutande af hyddans tjenarinnor. Dessa hade båda fötterna, men endast venstra handen tatuerade. När de tillagade "popoi", som var den hvardagliga födan och bestod af jäst brödfrukt sammanknådadt med kokosnötens mjölk, fingo de endast begagna den tatuerade handen. Måltiden försiggick sålunda, att sällskapet satte sig ikring ett med "popoi" fyldt tråg, aflångt nära nog som en ho, hvarefter hvar och en med sin högra hand, formad till sked, förde maten från tråget till munnen. Så fortgick det tills tråget blef tomt, utan annat afbrott än att fingrarna emellanåt slickades. Efter måltidens slut tvättades handen länge och väl, men endast med tungan.

Både qvinnor och män kunde röra sig i vattnet mer likt uttrar än menniskor. Hur höga oceanvågorna än rullade mot stranden fruktade de aldrig att bekämpa dem. Då vågen, som alltid reser sig våldsammare på det grundare vattnet vid land, kom nära stranden, kastade de sig från en klippa hufvudstupa ned emot densamma, döko med otrolig styrka tvärtigenom den, simmade sedan emot nästa våg och döko likaså igenom denna, och så genom tredje och fjerde vågen, hvarefter de vanligen voro ute på lugnare vatten. För dem var det en lätt sak att från 15 famnars djup upphemta snäckor, sjöväxter m. m. Långt ifrån att vara rädda för hajen, hörde det till deras idrotter att simmande anfalla honom. Detta tillgick sålunda att de rodde ut för att uppsöka honom; så snart de kommo honom nära, hoppade en man öfverbord och med en snara i venstra handen och ett stycke rått fläsk i den högra, simmade han emot odjuret. Igenom den vidöppnade snaran framräckte han fläskstycket; men i det-

samma det glupska djuret vände sig på ryggen för att svälja betet, ryckte han högra armen hastigt tillbaka, och med den venstra åtdrog han snaran. Folket i båten, som hade en lina fast i snaran, halade hajen till sig, bogserade honom i land, hvarefter han dödades och nedgräfdes, för att sedan efter ett par dagars förlopp uppätas.

Ett mindre äfventyrligt fiske skedde vid nytändningen, då natten är mörk, och om vädret för öfrigt var stillt. Sent på qvällen rodde de med sina små båtar ut ett stycke till sjöss. Efter en stund vände de alla samtidigt mot land, då i hvarje båt en man satte sig för-ut, hållande ett klart brinnande bloss öfver vattnet. De andra rodde nu mycket tyst och ytterst sakta emot någon öfverenskommen punkt på land der vattnet var djupt. Eldskenet tjusade eller bländade fisken, som i hundratal hoppade upp och ned, alltjemt simmande framför och efter blossen. Sålunda fördes den omärkligt mot land, der folk på stranden emottog blossen, som äfven här fortfarande höllos öfver vattnet. Fisken härigenom qvarhållen uppfångades nu med stora håfvar. Många tunnor fisk erhöllos på detta sätt hvarje natt. Sedan fångsten blifvit fördelad skedde hemvandringen under det muntraste prat och skratt, och alltid med brinnande bloss, ty i mörkret vågade de icke gå.

Nära soldatbaracken hade en missionär nedslagit sina bopålar. Han hade underhåll af franska regeringen, hette *Dordillon*, och var icke någon begåfvad man. Fransoserna egnade honom föga aktning, och infödingarna skrattade åt hans tonsur, långa svarta kofta, samt hans för öfrigt enfaldiga utseende. Genom franska kommendantens bemedling infann sig hos pater *Dordillon* morgnar och eftermiddagar en skara af infödingarnas barn, som nu skulle göras till goda katholiker. Läsa eller skrifva kom icke i fråga, ej heller några upplysande förklaringar, utan bestod hela undervisningen i ett mekaniskt nonsens, som endast väckte löje. Så länge jag var på ön hade pater *Dordillon* aldrig annat att meddela sina barn än att för dem läsa "Fader vår" på franska, som han sedan, bön efter bön, så kort och torrt som möjligt, öfversatte på landets språk, och lät barnen i korus repetera. Detta var allt, och skedde morgon och afton. Derefter uppstämde barnen följande entoniga sång:

"Dordillon ta—u—te.
Dordillon ta—u—te.
Dordillon ta—u—te.
Tirulililu, tirulililu".

Denna vers upprepades femton à tjugo gånger och betydde: Dordillon vår goda prest, &c. &c. &c. Hvad refrängen innehöll, eller om den ens innebar någon tanke, vet jag icke. Emedlertid var denna sång slutet af hvarje sammankomst, hvarefter barnen, som ej voro roade af den tvungna skolgången, rusade ut i skogen, vildare än någonsin. Fransoserna kunde ej annat än skratta häråt, och så gjorde äfven barnens föräldrar; men pater *Dordillon* var högtidlig och sjelfbelåten.

Efter att något mer än sju veckor ha lefvat ibland dessa vildar — som dock i flere hänseenden ej skulle lida vid jemförelsen med så kalladt civiliseradt folk — fick jag ändtligen den glädjen se ett fransyskt örlogsfartyg inlöpa i hamnen. Det var korvetten *la Sarcelle*. Jag blef genast kommenderad till tjenstgöring på denna korvett. När jag sade farväl till mina vänner i land, blef der en stormande bedröfvelse, nära nog som vid deras begrafningsceremonier. Både män och qvinnor greto och jemrade sig, och det höll på att aldrig taga slut med handkramningar och klappar. Så länge de sågo båten, som förde mig till korvetten, stodo de qvar på stranden med framsträckta armar och vinkade med händerna.

Det var den 21:sta Augusti jag embarkerade, och samma dag afseglade vi för *Otahiti*. Då vi passerade *Pumutu* (infödingarnes benämning) eller *Låga-öarna*, hvilka lyda under Otahitis styrelse, lade vi bi under ön *Raraka*. Chefen gick här i land och tog mig med sig. Denna ö, liksom alla öarna i denna arkipelag, är ej annat än en korallbank, som under tidens lopp blifvit betäckt med jordmylla öfverväxt med gräs, buskar och kokospalmer. Färskt vatten fanns ej. Infödingarna lefde uteslutande af kokosnöten och dess mjölk, samt af fisk. De voro af samma race som Marquesas-öarnes befolkning, men hvarken så ljusa till färgen och välskapade, eller så hurtiga och renliga. Icke heller voro de tatuerade. I likhet med infödingarna på Otahiti och angränsande öar, hade de redan länge varit kristna, och i och med detsamma bortlades tatueringen. Deremot nyttjade de ett slags beklädnad bestående af en skjorta, mer eller mindre hel och ren. Efter några timmars vistande i land gingo vi åter ombord och fortsatte seglingen.

Den 27:de Augusti tidigt på morgonen fingo vi sigte på Otahiti, denna för sin storartade och bördiga natur så ofta omtalade ö. Sednare på dagen ankrade vi vid *Papeiti*, drottning *Pomaré's* residensstad.

Denna stad bar redan europeisk prägel, åtminstone så till vida att der fanns kyrkor och skolor, ett halffärdigt teaterhus, handelsbodar, kaféer och fängelse m. m. Infödingarna voro derjemte kristna, tillhörande protestantiska kyrkan, och de flesta kunde läsa och skrifva; icke destomindre var osedligheten förfärlig. Ännu rättfärdigade de sitt rykte för hög växt och ett utmärkt fördelaktigt, mildt utseende. Endast barnen gingo här nakna. Alla fullvuxna begagnade åtminstone ett linne, hvarjemte qvinnorna kastade en schalett på hufvudet, och karlarna brukade stråhatt. De förmögna familjernas damer promenerade i linon, och höfdingarnas döttrar såg man äfven i siden, men det ena som det andra var tillskuret på enklaste sätt, i form af ett löst och långt lintyg, som släpade ett par fot bakom dem. Detta släp var allt annat än vackert, icke heller propert, men det var förnämt, samt det enda sätt hvarmed dessa damer kunde utmärka sin sociala ställning.

Flere af cheferna voro dekorerade med franska hederslegionen, och hvar och en uppbar från Frankrike en årlig pension af några tusen francs. Drottning *Pomaré* erhöll årligen trettiotusen francs. Hon var en fryntlig, välfödd matrona, hvars hela regeringsbestyr lär vara att underskrifva de beslut eller författningar franska guvernören förelägger henne. För öfrigt gör hon små bjudningar, spelar kort och promenerar. Hon klädde sig som de öfriga damerna, och likasom dessa gick hon alltid barfota. Hennes gemål brukade för det mesta generalsuniform. Under promenaderna höll han sig sex à åtta fot bakom drottningen. Hvarken infödingar eller européer egnade det höga paret någon synbar vördnad eller uppmärksamhet.

Efter klockan nio på qvällen fick ingen inföding, såvida han eller hon ej var i sällskap med någon europé, vistas utomhus. Den som häremot bröt blef utan undantag genast arresterad samt följande dagen dömd till två à tre dygns arrest med skyldighet att sopa gatorna. Det var ej ovanligt att se damer klädda i siden eller linon, med qvast i handen, och en polissoldat vid sidan, som höll dem till arbetet.

Infödingarna äro mycket stolta öfver sin ö, och tala gerna om dess vackra natur och bördighet. På deras språk heter den *Tahiti*, och så kallas den äfven af infödingarna på de närgränsande öarna. Det säges att namnet *Otahiti* tillkommit sålunda, att när infödingarna, som trodde hela verlden kände deras sköna ö, tillfrågades hvad den hette, blefvo de af denna okunnighet så

förvånade att de utropade: "Oh, Tahiti"! — hvaraf uppkom namnet *Otahiti*.

Till Otahiti anlände dagligen infödingar från närgränsande öar, dels för rättsangelägenheter och dels för varuutbyte m. m. Men sedan dessa främlingar väl kommit dit, och fått smak på den civilisation der fanns, hände det ofta att de ej ville återvända till sina hem. Detta var dock icke förenligt med de franska ordningarna. Allt emellanåt blef ett örlogsfartyg beordradt att bortföra dessa objudna gäster till någon af öarna, hvarifrån de fingo sjelfva frakta sig vidare.

Den 12:te September beordrades vår korvett att företaga en dylik transport. Sjuttiotre män och qvinnor blefvo sända ombord till oss för att föras till *Chain-Island* (*Anaa* på infödingarnas språk), den största af öarna i Pumutu-arkipelagen. Vi gingo genast till segels. Mera godmodiga och lättstyrda passagerare kunde man ej önska sig. Så snart däcket var fritt från exercise eller manöver roade de sig med dans och sång. Detta tillgick vanligtvis så, att qvinnorna satte sig ned i ring med benen korslagde. Derefter började en af dem en sång, hvari alla instämde under det de gjorde gester med armar och händer, samt på samma gång slogo takten med knäna mot däcket. För hvarje ord hade de alla samma åtbörd, uttryckande ordets betydelse. Allt gick så punktligt och samtidigt, som om alla dessa menniskor varit ett enda sammanhängande maskineri. Så fortsatte de att sjunga ända till 20 à 30 verser, med ständig omvexling i åtbörderna. Emellan hvarje vers uppsteg en af qvinnorna och höll ett kort tal, och under sjelfva sången, vid ett visst ord i hvarje vers, hoppade tvänne karlar och tvänne qvinnor in i ringen och började en ytterligt våldsam dans, bestående af vridningar och kastningar med kroppen, hvarmed de fortsatte tills versen var slut, då de alla fyra med ett väldigt språng hoppade ut ur ringen. På detta sätt fortgick det vers efter vers, med ständigt ombyte af de dansande paren. Melodierna voro vackra, något klagande, och hållna i god takt, samt, hvad som mest förundrade oss, utförda i fördelade stämmor.

Efter 3:ne dygns segling framkommo vi till *Chain-Island*, der vi lade bi och landsatte våra passagerare, hvarefter vi genast vände åter till Otahiti. Här qvarlågo vi till den 20:de Oktober, då vi ånyo afförde en transport infödingar. Dessa skulle landsättas på ön *Rairoa*, i Pumutu-arkipelagen. Efter att der hafva landsatt våra passagerare gingo vi vidare till ön *Chain-Island*,

der vi uppehöllo oss endast några timmar. Vår kurs blef nu för *Marquesas-öarna*. Den 4:de November gjorde vi an *Nouka Hiva*, och ankrade samma dag i den förut omnämnda *Taioahoe-viken*.

Här uppehöllo vi oss blott ett dygn. Naturligtvis besökte jag mina gamla bekanta. Innan båten, som förde mig i land, hade uppnått stranden, var jag igenkänd, högljudt ropades och repeterades: "Antarona"! "Antarona"! (så uttalade infödingarna mitt namn), och när jag landsteg trängdes de omkring mig. Det blef det mest godmodiga jubel. De fattade mina händer och klappade mig, hoppade, pratade och skrattade, och buro ned åt mig och mina båtroddare mer frukt än vi kunde rymma i båten. Detta blef mitt sista besök på denna ö. Följande dagen afseglade vi och satte kurs för Otahiti.

Den 10:de November ankrade vi åter i hamnen vid *Papeiti*. Några dagar efter vår ditkomst anlände franska korvetten *l'Aventure*, en 24-kanons-korvett med manöverdäck, hvilkens chef, Grefve *du Bouzet*, nu skulle blifva guvernör på Otahiti, men med bibehållande af chefskapet på korvetten. När han med korvetten var ute på inspektionsresor, qvarlemnades sekonden, som under tiden fick göra guvernörstjenst. Den 12:te December blef jag kommenderad till tjenstgöring å denna korvett. Ogerna skiljdes jag från *la Sarcelle*, men jag fann snart äfven ombord å *l'Aventure* de bästa kamrater. Jag vann derjemte den förmånen att å denna korvett blifva äldsta vaktgörande officern.

Den 20:de December lättade vi ankaret och gingo till sjöss i sällskap med ångkorvetten *le Duroc*, som stod under vår chefs order. Vår destination blef nu *Nya Caledonia*, men med angöring af åtskilliga öar under vägen. Den 30:de December kommo vi till *Palmerston-ön*, der vi ej uppehöllo oss längre än som fordrades för att taga några astronomiska observationer till bestämmande af öns läge.

Den 3:dje Januari, år 1855, fingo vi sigte af ön *Tongataboo*, den största af *Tonga-* eller *Vänskaps-öarna* och der dessa öars monark residerar. Sent på eftermiddagen kommo vi utanför det trånga, af korallref bildade hamninloppet till residensstaden *Moa*. Ångkorvetten blef beordrad att gå in och ankra, men vi lade bi för natten. Tidigt följande morgon erhöllo vi lots från land, en brunstekt och herkuliskt byggd man, hvilkens hela beklädnad bestod af en knippa sjögräs fastbunden kring höfterna. Med frisk och gynnande vind satte vi genast kurs in i hamnen, men väl komna i det trånga inloppet törnade vi med full fart på ett

korallref. Här stodo vi fast med besked. Lotsen fick ej annat straff än att hoppa öfverbord och dyka ned för att efterse hur korvetten fastnat, samt om bottnen var mycket skadad. Under tiden signalerade vi till ångkorvetten att elda upp och komma oss till hjelp. Vår lots, som flere gånger var nere på djupet, upplyste att korvettens främre halfva stod på grund, men att akter om stormasten var brådjupt, samt att korallbanken till större delen bestod af lösa grenformiga koraller, som endast kunde skada kopparförhydningen. Efter ett ihärdigt dagsarbete och med tillhjelp af ångkorvetten kommo vi sent på aftonen loss och inbogserades i hamnen.

Följande morgon hade det icke väl hunnit dagas förr än vi voro omgifna af hundratals infödingar, som uti sina piroger rott ut till oss, och nu under prat och skrik utbjödo till byteshandel snäckor, äkta perlor, höns, svin m. m. De fingo ej komma ombord innan morgonens arbete å korvetten var undangjordt, men då blefvo vi bokstafligen öfversvämmade. En god marknad blef det också. För en tom butelj, en skeppsskorpa eller en sliten bomullsnäsduk kunde man få 3 à 4 höns, eller ett stort svin, så välfödt att magen släpade på marken. Frukt af tropikens alla sorter erhölls för snart sagdt ingenting. Deremot syntes de bättre förstå värdet af perlorna, hvilka de ej ville afyttra mot annat än silfvermynt, till fem francs stycket. Perlorna syntes mig vara af minsta sorten, men deras qvalitet kunde jag icke bedöma. Efter ett par timmars byteshandel blef sällskapet återförvisadt till land.

Vi qvarlågo här sju dygn. Ehuru *Tongataboo* ej eger det storartade sceneri, som så anslående utmärker Otahiti, var dock jordmånen här bördigare och mer odlad. Hela ön utgjorde en oafbruten kedja trädgårdar, som lågo sida vid sida intill hvarandra, och hvarje hydda hade en inhägnad af sammanflätade slingerväxter. Floder eller vattendrag funnos dock icke, ej heller några källådror, utan var det endast under regntiden samt dessemellan af nattdaggen som jorden befuktades. Under torra årstiden var infödingarnas enda dryck mjölken i kokosnöten, men derpå var alltid riklig tillgång.

Infödingarna på denna ö tillhörde samma race som de på Otahiti, voro lifliga och språksamma samt vackra och välbildade som dessa, men med en betydligt kraftigare och muskelstarkare kroppsbyggnad. En stor del af dem hade af missionärer gjorts till kristna, eller åtminstone blifvit döpta; ungefär hälften voro

protestanter och hälften katholiker. Emellan män och qvinnor var i klädseln ingen åtskilnad, alla begagnade de samma slags drägt, nämligen ett tygstycke af borao-trädets fibrer, fästadt kring lifvet och hängande halfvägs till knäna; för öfrigt voro de utan beklädnad. Alla buro kortklippt hår, hvilket kring hela hufvudet kammades rätt upp, till formen af en furstlig krona med sina taggar. Med undantag af konungen hade icke någon mer än en hustru, och enligt hvad missionärerna försäkrade fanns intet folk dygdigare i sitt lefverne än dessa kanaker. Deras boningar voro små oansenliga hyddor, spridda enstaka öfver hela ön. I residensstaden lågo dessa hyddor sammanförda utan ordning eller fördelning i gator och gränder. Då detta folk är nästan alltjemt i krig mot infödingarna på närgränsande öflockar, och från dem hafva att befara anfall, var staden omsluten af en jordvall. Skjutvapen egde de icke utan begagnade endast lansar, af 18 à 20 fots längd, samt stridsklubbor.

På förmiddagen gick vår chef med några af oss officerare i land för att uppvakta konungen. Denne, som hette *Tui Tonga*, hade i förväg härom blifvit underrättad, och dertill gjort sig beredd. Här regerade ett riktigt förnämt majestät. Vår tolk underrättade oss att konung *Tui Tonga* var både konung och öfversteprest, härstammade i rätt nedstigande led från gudarna, samt var så helig, att hvarje del af hans kropp, såsom händer, fötter, mun och näsa m. m., hade i språket fått en annan benämning än undersåtarnes. Icke blott var månggifte hans lagliga rätt, hvaraf han också rikligt begagnade sig, utan egde han jemväl rättighet att af konungarikets alla ogifta qvinnor taga till hustru, hvilken som helst honom behagade. Under hans tak fick ingen nalkas honom annat än krypande på händer och fötter, ej heller i hans närhet sitta då han stod, eller äta under det han åt. Detta om konung *Tui Tonga*. Vår chef lät dock tolken genast förstå, att ehuru vi ville visa konungen all möjlig vördnad, ämnade vi dock icke krypa på händer och fötter; hvartill tolken svarade, att det var endast af sina undersåter Hans Maj:t fordrade denna underdånighet.

Komna i land fördes vi till en i staden belägen byggnad, större än de öfriga hyddorna. Den stod upphöjd på en stenfot, var öppen på alla fyra sidor, och egde endast ett rum. Golfvet var betäckt med strå mattor. Här satt konung *Tui Tonga* med benen i kors och utan annan beklädnad än det vanliga höftklädet. Han var en storväxt man, men tyngd af åren. Omkring honom

sutto tolf af hans hustrur, unga och vackra, samt lika många karlar. Alla voro tysta och högtidliga. Vi gjorde en lätt bugning, hvarefter vår tolk, som låg på händer och knän, uttalade vår vördnad för majestätet. *Tui Tonga* svarade med några få ord att vi voro välkomna till hans rike och att han var glad att se oss. Derpå gjorde han ett tecken, då en ung qvinna kom inkrypande med en korg bananas och oranger, hvarmed hon trakterade oss. Derefter kom en annan qvinna, också på händer och fötter, bärande några långa och knöliga rötter. Dessa sönderbröt hon i små stycken af en valnöts storlek, och lemnade ett åt hvar och en af de sittande herrarne och damerna, som stoppade det i mun och ifrigt tuggade detsamma. Efter en stund började dessa munsbitar att svälla, och blefvo stora som ett litet hönsägg, då de kastades uti en stor träskål. Deri hälldes nu mjölken af fem stora kokusnötter, och det hela omrördes några minuter. Derpå neddoppades i skålen en svamp, hvarmed saften uppsögs, och sedan utkramades i små koppar af kokusnötskal. Till hvar och en af oss räcktes en kopp. Ej blott af artighet utan ock af nyfikenhet förde vi koppen till läpparne. Innehållet, som infödingarna kalla "kava", såg ut som tjockt grönt vatten, hade en stark och sötaktig likörsmak, och skulle icke varit motbjudande om blott beredningssättet varit något annorlunda. Det lär dock vara omöjligt att på annat sätt än genom tuggning och blandning med menniskans saliv upplösa roten för att sedan erhålla dess saft. Emedlertid visade vi oss nöjda, tackade kung *Tui Tonga*, samt bådo honom hedra oss med ett besök, hvilket han lofvade. Derpå aflägsnade vi oss.

Tvänne dagar derefter kom Hans Maj:t ombord till oss, medförande ett stort följe, ej mindre än 184 personer, hvilka till större delen voro hans hustrur och deras slägtingar. Hvar och en af dem medförde en present, såsom ett tygstycke, ett höns, någon frukt m. m. De fingo alla komma ombord. Kung *Tui Tonga* inbjöds i chefens kajut, der han undfägnades, men de öfriga tillsades att sätta sig på däck i långa rader, hvarefter hvar och en erhöll en skeppsskorpa och ett mått rödt vin, hvilket syntes smaka dem förträffligt. Derefter fingo de vandra omkring och bese korvetten. Med många vänskapsbetygelser togo de afsked och begåfvo sig i land.

En natt blefvo vi här så förfärligt anfallna af muskitos, att vi af förtviflan voro nära att hoppa öfver bord. Hela korvetten, så under som öfver däck, var bokstafligen omsluten och uppfylld

af, ej ett stimm, utan rättare en tjock, sammanpackad massa af dessa plågodjur. I våra hyttor var det omöjligt att få ett ljus att brinna, ty som det tändes kommo dessa millioner så tätt i dess låga att den genast släcktes. Ingen af oss hade förr sett något dylikt.

Den 10:de Januari afseglade vi från *Tongataboo*. Vår destination blef nu *Nya Caledonia*, hvarest vi skulle besöka en hamn å dess sydvest-kust, kallad *Numea*. Fransmännen hade tagit denna vik i besittning och ämnade der anlägga en straffkoloni. Den 13:de Januari utströko vi ur almanackan och upptogo direkte den 14:de, emedan vi nu passerat 180:de meridianen räknadt från Paris. Den 16:de fingo vi sigte af *Walpole-Island*, och följande dagen kommo vi upp under *Nya Caledonia*. Då denna kust ännu var ett obekant land, och inga säkra sjökort funnos öfver den, måste vi ligga här hela dagen och kryssa för att finna en passage genom korallbankarna in i *Numea-viken*. Omsider fingo vi reda på den smala passagen, och seglade in till ankarplatsen.

Som vanligt blefvo vi äfven här genast omringade af båtar fullastade med infödingar, hvilka stego djerft ombord och med nyfikna blickar betraktade hvarje minsta sak. Dessa vildar voro af en helt annan race än våra förra bekantskaper. Så väl i kroppsligt som intellektuelt hänseende stodo de på en vida lägre ståndpunkt. De tillhörde Papua-racen, voro svartbruna och hade negerns krusiga hår. Qvinnorna hade håret afrakadt; de flesta af karlarna hade det insmordt med en kalkblandning, hvaraf det blef eldrödt, hvilket såg högst besynnerligt ut mot deras svarta ansigte. De voro utan den ringaste beklädnad. Endast de gifta qvinnorna begagnade en smal gördel eller snodd kring midjan, hvarifrån vårdslöst hängde några blad af bananasbusken. Alla hade de öronsnibbarna genomstungna och med tunga trästycken uttänjda, så att man ledigt kunde träda hela armen genom hålet. Somliga af dem hade genom denna uttänjningsprocess sönderslitit öronsnibben, då bitarne hängde och slängde, som tunna skinnlappar ända ned till axlarna. Äfven den platta, breda näsan gjorde de fulare än hvad den var af naturen, i det de i näsbrosket instuckit en liten träpinne, som upplyfte ytterkanten af näsborrarna. Derjemte voro de ytterligt snuskiga. Det såg ut som om de aldrig badade eller tvättade sig, ty öfver hela kroppen, särdeles på benen, syntes högar af torkad lera blandad med gräs och löf. Det ena med det andra gjorde att männen med sitt röda hår, sin breda mun och vidöppna näsborrar m. m. hade ett

allt annat än fördelaktigt utseende; men så vederstyggligt fula som qvinnorna voro de dock icke. Då männen voro medelstora, muskelstarka och välbildade, voro qvinnorna små, med smala, knotiga armar och ben, och hade en till formerna så vanskapad kropp att de, med sitt rakade hufvud, mera liknade fula apor än menniskor. Detta oaktadt herrskade månggifte inom denna stam, och de ofta förekommande striderna männen emellan rörde vanligen eganderätten till dessa qvinnor.

Deras bostäder voro små runda hyddor. Undre delen af hyddan, som var rätt uppstående och i hvilken dörren var anbragt, egde endast fyra fots höjd, men derofvanpå reste sig det toppformade taket ungefär fjorton fot högt. Inuti hyddan funnos inga andra anordningar än att i dess midt lågo några flata stenar, som tjenade till eldstad. Röken qvarhölls inne i hyddan för att bortjaga flugor och musquitos, och hade ingen annan utgång än den låga dörren. För öfrigt var hyddan full af snusk samt krypande och hoppande insekter.

Till lynnet voro dessa infödingar allvarsamma och fåordiga. Man såg dem aldrig skratta eller vara glada, utan syntes de alltjemt dystra och misstänksamma. Kunde de stjäla något ifrån oss försummade de icke tillfället. Männen gingo alltid beväpnade med kastspjut, pilar och slunga. Under den långa tid (nära sex månader) jag vistades här, hade jag flera gånger tillfälle att se med hvilken styrka och skicklighet de förde dessa vapen. Till sina pilar nyttjade de aldrig båge, utan kastade dem med handen. Såväl pilen som kastspjutet gåfvo de, när de kastade dem, en roterande rörelse medelst ett litet snöre, hvars ena ända var fästad kring pekfingret och den andra lindad kring pilen eller kastspjutet. Dessa vapen voro af ett benhårdt träd, med spetsen lindrigt bränd i elden för att göras ännu hårdare. En pappersslapp fästad på ett träd kunde de med kastspjutet träffa på 130 à 150 fots afstånd, då spetsen inträngde tre à fyra tum i trädet. Med slungan träffade de en karl på 180 à 200 fots afstånd, då stenen kom med den styrka att den kunde krossa armar och ben, och äfven inträngа i kroppen. Vi hade tillfälle att se dem i strid. En dag rapporterade en utkik att infödingarna höllo på att slåss. Vi skyndade dit med beväpnade matroser för att åtskilja dem. När vi framkommit sågo vi ett slags envig emellan sex män emot ett lika antal på andra sidan. På något afstånd stodo några qvinnor, hvarom striden gällde. De stridande höllo sig i spridd ordning och ungefär hundra fot från motståndarne. Endast

kastspjutet begagnades. Hvarje karl stod i en nedhukad gardeställning, skarp fixerande motståndarne, och oupphörligt hoppande och svängande med kroppen. När kastspjutet kom hvinande, böjde han sig undan, och förde det åt sidan med en handparad. Flere hade fått betydliga skråmor, ehuru de å ömse sidor visade en otrolig smidighet och sinnesnärvaro. Vi läto dem icke länge fortfara, utan ryckte fram med vårt manskap, då de genast sprungo sin väg åtföljda af qvinnorna.

Oaktadt sin styrka och skicklighet i vapenföring, voro de ytterligt rädda för våra skjutgevär. Lossade vi ett skott nära invid dem, kastade de sig ned på magen och vrålade som djur. För att vidmakthålla denna respekt för våra eldvapen, iakttogo vi den försigtigheten att när vi voro på jagt, då alltid en mängd af infödingar svärmade omkring oss, aldrig skjuta utan att vara fullt säkra att träffa. Oss ofredade de icke. Endast en enda gång angrepo de en båtbesättning, som var sänd att vid en flodmynning fylla vatten. Då denna båtbesättning enfaldigt nog ej medfört skjutvapen, blef den bortkörd och måste med oförrättadt ärende återvända ombord. Sedan dess medtogos vapen vid dylika expeditioner, hvarefter infödingarna förhöllo sig fredligt.

De olika stammarne lefva i ett oupphörligt krigstillstånd sins emellan, och äro ännu i full fart med att uppäta sina krigsfångar. Det påstods äfven att när Numea-stammens konung Hans Maj:t *Qvindo*, kände aptiten stark, saknade han aldrig anledning att finna fel med någon af sina undersåter, som han då genast dömde till döden och åt upp. Dermed må nu vara huru som helst, så hade vi dock bevis på, att han icke var nogräknad i fråga om mitt och ditt. Några oxar, som vi medfört, hade vi satt i land på en skogbeväxt liten ö, der de inom några veckor blefvo alldeles vilda. En dag fingo vi rapport att kung *Qvindo*, med följe var i land på ön och jagade våra oxar, och att han redan hade dödat en. Jag fick genast befallning att med tolf man köra bort Hans Maj:t, men helst taga honom lefvande eller död. Vi skyndade till ön, men när vi landstego på ena stranden kastade han och hans sällskap sig i sjön från den andra. Våra kulor hoppade omkring honom i vattnet, men afståndet var för långt. Sedan vågade han aldrig visa sig för oss.

Afsigten med vårt härvarande besök var att taga *Nya Caledonia* i formlig besittning och vidtaga förberedande åtgärder för anläggandet af en straffkoloni. Hela ön med sina många småöar hade redan om hösten 1853 blifvit proklamerad såsom

fransk tillhörighet. Nu skulle vi göra verklighet deraf. För detta ändamål hitförde vi fjorton ingeniör-soldater, hvilka, försedda med behöriga materialier, blefvo landsatte, för att på en utskjutande udde, som beherrskade hamnen, bygga ett med vallar omgifvet blockhus, samt der såsom garnison qvarblifva. Så länge vi qvarlågo biträdde vi dem med korvettens folk. Den första åtgärden, näst efter att utse platsen för sjelfva blockhuset, var att upprödja och inhägna en trädgårdstäppa åt dem. Hvad jordens fruktbarhet beträffade, syntes den lilla militärkolonien komme att gå de lyckligaste dagar till mötes.

Ehuru *Nya Caledonia* till ej ringa del var högländt och bergigt, egde ön en riklig tillgång på odelbar jord. Bergsluttningarna såväl som de af floder och åar vattnade dalarna voro skogbeväxta. De yppersta träslag och de ädlaste frukter frodades här i öfverflöd. Utom kokos-palmen, som öfver allt lyfte sin höga krona, voro der skogar af sandelträd och jernek, och nästan hvarhelst man vände sig såg man blommor och frukt. Äfven sockerröret växte der vildt. Troligen finnes dyrbara mineralier i bergen, åtminstone visade infödingarna oss guld, som de sade sig hafva plockat på ett i närheten af Numea-viken beläget berg, hvilket fransoserna gaf namnet *Mont d'or*. Vid detta berg fanns äfven stenkol. Ehuru Nya Caledonia får uppbära tropikens lodräta solstrålar, var klimatet, genom de många vattendragen, de stora skogarna och oceanens närhet, mildt och behagligt. Nätterna voro dock mycket fuktiga.

Fisk och sjöfogel, äfvensom en sorts stora vilda dufvor funnos i mängd. Ej långt från stranden der vi lågo till ankars fanns en liten insjö, kringväxt af jättestora träd, hvilka sträckte sina grenar långt ut öfver vattnet. Med denna sjö var det besynnerliga förhållande, att ehuru vattnet var vidrigt bittert och illaluktande var det dock kristallklart och öfverfullt af välsmakande fisk. Vi brukade klättra ut på grenarna öfver vattnet, och utkasta några brödsmulor. Fiskarna kommo genast i hundratal till vattenytan, då vi med fina hagel sköto i stimmet. För hvarje skott vände ett dussin eller så magarna i vädret, och upptogos sedan åt oss af infödingarna.

Af giftiga djur såg jag, utom musquitos och små insekter, inga andra än temligen stora tusenfötter och små skorpioner. Vattenormar voro de enda som syntes af ormslägtet, men dessa voro icke giftiga.

Nya Caledonia synes sålunda erbjuda allt hvad som kan önskas för en kolonii. Svårligen finnes något land med bättre klimat, jordmån och öfriga naturförhållanden. Det beror nu endast på om fransoser duga till kolonister. Hvad infödingarna beträffar, blir det väl en nödvändighet att å dem tillämpa den gamla kolonisationsregeln, att de som ej kunna eller vilja emottaga civilisationen, måste, ehuru rättmätiga egare af landet, småningom utrotas.

Den 16:de April lättade vi ankaret och gingo, åtföljda af ångkorvetten *le Duroc,* ifrån Numea. Vår destination var nu till *l'Ile des Pins,* en ö belägen ungefär sex svenska sjömil från Nya Caledonias sydöstra kust, men med den sammanhängande genom ett enda stort korallref, öfver hvilket oceanens vågor oupphörligt bryta sig i det vildaste skum. Den 20:de ankrade vi i en liten hamn på sydsidan af *l'Ile des Pins.* Likasom vid vår ankomst till Numea blefvo vi äfven här öfversvämmade af infödingar. Dessa voro af samma utseende som de i Numea, men syntes mera medelsamma och vänligt stämda. Vi gjorde dem presenter af glasperlor, tygbitar och spik m. m. samt tillbytte oss vapen, hvilket var det enda de hade att afyttra. Den 24:de gingo vi åter till segels, med kursen för *Balade,* en hamn på Nya Caledonias nordöstra kust. Andra dagen efter vår afsegling blef det storm, med vinden emot. Den 27:de höllo vi ned till *Loyalty Islands,* der vi lade bi under en liten ö som hette *Britania.* Vår chef beslöt här att låta ångkorvetten *le Duroc* ensam gå till *Balade,* och att vi skulle återvända till Otahiti. Med två ref i märsseglen och för en hård bris med svår sjögång gingo vi nu sydvart. Detta var den 27:de April. Följande natt vid tu-tiden, då vi lågo för babords halsar och gjorde ungefär åtta knops fart, ropade utkiken på fockrån: "*Bränningar rätt för-ut och om babord*"! Vakthafvande officern kommenderade genast: "*Upp med rodret*"! Det var dock försent. Korvetten hann icke lystra till rodret, utan rusade med full fart in i bränningarna och stannade med en förfärlig stöt på korallrefvet. Nästa våg kastade henne på sidan. Våg efter våg vältrade sig nu öfver henne och förde henne med ett förfärligt brak allt högre upp på korallrefvet. Här föll hon än mer på sidan, så att rånockarna nästan rörde vid vattnet.

Vid första stöten hoppade jag ur min koj; skeppssidan knakade emot korallklippan, och jag förstod genast hvad som var å färde. Jag kastade endast en rock på mig och skyndade på

däck. Som jag fann kommandopallen tom, sprang jag upp på den och kommenderade att kasta loss halsar och skot och låta märsseglen löpa: — ögonblicket förr än jag kom på däck hade vakthafvande officern och hela vaktstyrkan, af en förfärlig våg, som rusade öfver korvetten, blifvit spolade i lä, der de alla lågo och plaskade i vattnet. Med ansträngning kraflade de sig opp, men korvetten låg så skarpt lutad åt sidan, att ingen kunde stå på benen, ännu mindre arbeta med seglens bergande. Vågorna fortforo att kasta sig öfver korvetten, som vred sig och brakade i alla fogningar, så att vi trodde hon hvarje ögonblick skulle falla i stycken. Lyckligtvis var hon alldeles ny, eljest hade hon icke kunnat hålla ihop så länge som hon gjorde. Chefen, som fruktade att hon skulle kantra, då vi alla hade varit förlorade, ville, för att hindra denna olycka, kapa masterna; men vi föreställde honom hur det å andra sidan vore nödvändigt behålla masterna för att kunna sätta ut båtarna. Jag var hela tiden fullkomligt kallblodig, och tänkte endast på hvad som var att göra för att frälsa oss. En högst obehaglig känsla erfor jag dock när faran var som störst. Jag hade ej mycken tid att tänka på hemmet, men allt som oftast insmög sig denna så naturliga tanke, och gaf mig nya krafter att bekämpa faran.

Som jag ej hade kläder på mig, sprang jag ned i korvetten och trefvade mig i mörkret fram till min hytt. Vattnet hade redan stigit högt öfver trossbotten, så att jag fick vada opp till knäna. Inkommen i hytten påklädde jag mig i hast, tog min sabel, bössa och klocka, äfvensom krut och hagel. Men i och med detsamma gjorde korvetten ånyo en våldsam rörelse, då en stor skänk lossrycktes och ramlade ned tvärt för ingången till min hytt. Jag sparkade loss ett par bräder på den och kröp ut genom hålet, skyndande åter upp på däck, med byxor och skodon sönderskurna af glas- och porslinsbitar.

Ingen af oss visste på hvilket ref vi strandat, men vi togo för afgjordt att det låg långt ute i oceanen. Icke heller kunde vi i det kolsvarta mörkret se annat än bränningarnas hvita skum. Då jag återkom på däck fick jag chefens order att gå ned på batteriet och kasta lä-sidans kanoner öfverbord, dels för att lätta korvetten, dels för att försöka om hon derigenom skulle något resa sig. Under det jag härmed var sysselsatt blef jag genom en kanonport varse ett starkt eldsken tvärs ut i lä. Vi voro således nära land. Jag sprang genast på däck och anmälde

denna upptäckt. Glädjen blef stor; besättningen gaf ett stormande hurrarop, många föllo på knä, tackande Gud.

Genast gjordes klart att sätta båtarna i sjön, hvilket under korvettens starka krängning och våldsamma stötar icke var ett lätt arbete. Matroserna redde sig dock raskt och väl, och fastgjorde taljor och tackel på de svigtande masterna. Båtarna lyftades ut och förtöjdes under bogsprötet, för att ej krossas om masterna skulle falla öfverbord. Korvetten var nu afbruten midskepps, och hela förskeppet stod under vatten, så att vi måste hålla oss akterut på halfdäck. Stormasten hade ätit sig ut genom bottentimren, och fasthölls blott af lovarts vant.

Klockan sex började det ändtligen dagas, hvarvid allas blickar riktades åt det håll der vi hade sett eldskenet. Ännu ett par minuter, och solen glänste öfver horisonten, då äfven hvarje ansigte strålade af glädje, ty på ej fullt en half svensk mils afstånd syntes nu land tydligt och klart. Vi igenkände genast *l'Ile des Pins*. Vi hade strandat på det stora korallref som omger denna ö. Nära oss var en af de djupa rännor, hvilka genomskära korallrefven. För att ej korvetten af de våldsamma vågorna skulle ryckas ut i denna ränna, der hon genast hade sjunkit, fällde vi båda bogankarna. Så låg nu vår vackra, kära korvett ohjelpligt sönderslagen. Stark ström och oriktigt utlagda sjökort förorsakade skeppsbrottet.

Emedlertid voro vi frälsta. Men huru uppehålla lifvet på 260 man i ett vildt, ouppodladt land, der inbyggarna voro menniskoätare? Af proviantförrådet hade vi ej bergat mer än tvänne säckar bröd, men icke en droppe färskt vatten; ty på mindre än en halftimma efter grundstötningen var skeppsrummet fyldt af oceanen. Derjemte var halfva besättningen nästan naken. Lyckligtvis hade vi hunnit få upp på däck gevär, sablar och pistoler, samt 2,000 skarpa patroner, hvarmed vi hade nog för att hålla vildarna på vederbörligt afstånd.

Klockan sju på morgonen afsändes, under befäl af sekonden och tvänne officerare, trenne båtar. Med dessa landsattes våra sjuka, skeppsgossarna, samt en stor del af besättningen, inalles 160 man. Chefen och vi öfriga qvarstannade ombord, för att berga hvad som bergas kunde. Korvetten var dock nu så fylld af vatten, att det på trossbottnen stod oss upp till axlarna. Vår skörd blef följaktligen ganska liten. Aldrig hade jag varit så fattig som nu. Jag egde blott den rock jag stod i, och den var sönderrifven, med hål på båda armbågarna; för öfrigt ett par

sönderskurna stöflor och dito byxor, samt några linnepersedlar, som jag nu lyckades uppfiska ur min hytt.

Medan vi voro ombord växte sjögången och korvetten öfverspolades och ristade så våldsamt, att vi ej längre kunde qvarblifva. Klockan fyra eftermiddagen gaf chefen oss order att lemna korvetten. En timme derefter voro vi alla i land; icke en man var förlorad, ej ens skadad.

Innan vi landstego hade sekonden utsatt beväpnade poster, samt huggit ut en vid plan, i hvars midt han lemnat en hög kokospalm, på hvilken franska flaggan hissades. En mängd infödingar hade genast infunnit sig, men seende matroserna beväpnade, höllo de sig ej allenast fredligt utan gåfvo dem äfven några kokosnötter och rotfrukter. Flera voro också gamla bekanta sedan vi lågo på södra sidan af denna ö, då de hade varit ombord hos oss och blifvit väl bemötta.

När chefen kom i land lät han genast utdela en half skeppsskorpa på man, samt några droppar konjak, som han bergat ur sin kajut, tillika med ett par dussin buteljer vin. Under det detta försiggick anlände en fransk missionär, hvilken bodde ej långt ifrån vår landstigningsplats. Denne man, pater *Chapui*, hvilken syntes vara välvillig och intelligent, åtföljdes af konung *Djemi*, som var herre öfver l'Ile des Pins samt närmaste delen af Nya Caledonias fastland. Äfven kung *Djemi* visade oss deltagande, och befallte några qvinnor klättra upp i närstående kokospalmer för att nedtaga frukten åt oss. Pater *Chapui* omtalade att han vistats här ett år, samt att han vunnit kung *Djemis* bevågenhet ehuru han ej lyckats förmå honom antaga kristna läran. Efter en stund föllo vi alla på knä, då missionären gjorde messa. Vid hans sida låg äfven konung *Djemi* på knä, men de öfriga infödingarna förblefvo stående, tysta och orörliga. Efter slutad messa gjorde vi upp eldar, omkring hvilka vi lägrade oss för natten. Ehuru jag icke ätit något på ett dygn, kände jag ej hunger, men deremot en olidlig törst. Derjemte var jag sönder bråkad i hela kroppen, hvilket i förening med en fortfarande sinnesskakning gjorde att jag ej kunde sofva.

Följande morgon fick jag order att med en af båtarna och 24 man segla till *Numea*. Der skulle jag bygga hyddor åt korvettens besättning, hvilken snart skulle komma efter, sedan allt blifvit från vraket bergadt som kunde bergas. Komme under tiden något franskt örlogsfartyg, skulle jag tillsäga det att genast begifva sig till strandningsstället.

Afståndet jag hade att segla var ungefär tjugo svenska sjömil. Mitt manskap beväpnades med musköter och skarpa patroner, men af proviant erhöll jag endast några skeppsskorpor och tvänne buteljer vin. En af kung *Djemis* män medföljde som lots.

Klockan tio förmiddagen afseglade jag. Vinden var gynnande, men det blåste hårdt och sjön häfde våldsamt. Vi seglade längs med korallrefvet, på hvilket vågorna bröto sig i snöhvitt skum. Allt gick väl, utan annan motgång än att masten, vid ett starkt vindkast, bräcktes och gick öfverbord. Ögonblicket var kritiskt, ty bränningarna voro tätt i lä. Vi hunno dock hala in masten samt yxa till en ny fot, hvarefter den, ehuru fyra fot kortare, åter restes.

Vid solnedgången styrde vi in genom en ränna till *Nya Caledonias* sydöstra fastland, der vi landade vid en liten by, som hörde till kung *Djemis* välde. Genom lotsens bemedling blefvo vi vänligt emottagna. Jag och åtta af manskapet togo inqvartering i en hydda, men med tvänne män alltjemt på post. Resten af mitt folk förblef i båten. Med sabeln under hufvudet och en skarpladdad pistol vid sidan sökte jag nu att få en välbehöflig hvila. Det var dock förgäfves. Der fanns icke ens en matta att ligga på, och den hårda marken var öfverfull med krypdjur, som oupphörligt höllo mig vaken. Vid soluppgången sade jag mitt värdfolk farväl, och med båten rikligt försedd med bananas och kokosnötter satte jag kurs för *Numea*. Min lots kunde nu ej förmås att medfölja, ty infödingarna i Numeadalen tillhörde en annan stam, och der vågade han ej visa sig. På förmiddagen mötte jag en engelsk handelsskonare. Denna prejade jag, och anmodade att segla till strandningsstället, hvilket kaptenen också gjorde. Af honom erhöll jag en skinka samt några skeppsskorpor, hvarjemte han bjöd mig en kopp kaffe, det mest välsmakande jag någonsin druckit.

Den 30:de på aftonen kom jag till *Numea*. Ingeniörerna hade ännu icke blockhuset färdigt, der vi eljest kunnat bo. Vi reste oss derföre en liten hydda vid stranden der vår båt låg, hvarefter vi genast började med den stora byggnaden. Äfven denna lade vi nere i dalen, och gjorde den stor nog för hela korvettbesättningen. Norra långsidan äfvensom ena gafveln, som vette åt sjön, lemnade jag öppen, för att solstrålarna samt sjöbrisen, som endast blåste om dagarna, skulle få komma in och hålla luften torr och frisk; för att nattetid kunna tillsluta dessa

öppningar lät jag fläta stora strårnattor. Samtidigt tillverkade vi soltorkadt tegel, hvaraf vi byggde ett särskildt litet hus åt vår chef *). Härvid voro ingeniörerna oss behjelpliga äfvensom vid utläggandet af en groft tillyxad landstigningsbrygga. Infödingarna, som höllo sig kring oss natt och dag, kunde ej förmås att vara oss till gagn. De ofredade oss dock icke, men begagnade hvarje tillfälle att stjäla verktyg, spik m. m.

Den 5:te Maj inkom *le Duroc* och ankrade i hamnen. Jag gick genast ombord och förtäljde vårt skeppsbrott, hvarpå ångkorvetten lättade och gick till strandningsstället. Trenne dagar derefter rapporterade en af mina utkikar ånyo en seglare, som låg med kurs för *Numea*. Med kikaren igenkände jag snart min gamla korvette *la Sarcelle*. Jag bemannade min båt och gick korvetten till mötes utanför korallrefven, för att inlotsa henne. Min forna chef emottog mig mycket vänligt, hvarefter vi båda gingo upp på förbramsalningen, der vi sutto och varskodde styrningen genom rännan in i hamnen. Sedan *la Sarcelle* fyllt sitt vattenförråd, hvilket skedde på dagen, gick äfven hon till strandningsstället. Den 16:de återkom hon, medförande alla de skeppsbrutna, med undantag af en officer och trettio man, som ännu någon tid qvarblefvo vid strandningsstället. Äfven den engelska handelsskonerten medföljde; men efter några dagar sattes ombord å henne en officer och tjugufyra man, med order att gå till Sidney, för att förhyra eller köpa ett större handelsfartyg för vår hemtransport till Frankrike. Efter sex veckors fåfäng väntan på denna skonares återkomst, afsändes korvetten *la Sarcelle* med samma uppdrag.

Under tiden syselsattes vår besättning med allehanda arbeten. Blockhuset, dess vallar och grafvar, förbättrades, och ett batteri

*) Der dessa hus byggdes är nu staden *Numea* anlagd. Den är ännu i sin barndom, men har nära 2,000 innevånare, och eger kyrkor och skolhus, samt en garnison af 500 man. Vidsträckta sockerplanteringar finnas i dess grannskap, äfvensom dyrbara träslag och goda stenkol. Produktionen är ännu ej större än hvad som fordras för koloniens egna behof, och exporten har hittills varit begränsad till ett slags sniglar, kallade "tripan", hvilka i China anses för en läckerhet, och der stå i högt pris. Men nu, då skeppslast efter skeppslast af pariserkommunens ledare och vilseförda verktyg ditföras — och dessa män sakna hvarken energi eller intelligens — bör *Numea* snart kunna springa upp till en koloni af första ordningen. Det blir af intresse att se om dessa politiska filosofer i det nya landet bättre kunna tillämpa sina läror än i Europa. Vare sig de lyckas eller ej blir resultatet lärorikt. Vi önska att den unga kolonien må gå framåt, samt att staden *Numea*, när den uppblomstrat till rikedom och lycka, måtte kalla någon af sina förnämsta gator: *Boulevard d'Ankarcrona!*

Red:s Anm.

uppkastades samt bestyckades med nio af vår förolyckade korvetts kanoner. Derjemte anlades en väg till en liten flod, som gaf oss ett ypperligt dricksvatten. Åtskilliga hus byggdes; för öfrigt fiskade och jagade vi.

Sålunda förflöto Maj, Juni och halfva Juli. Det var dock svårt att hålla besättningens mod uppe. Provianten var knapp, beklädnaden dålig, och regntiden hade inträdt med sina fuktiga och kyliga nätter. Under Juli månad var värmen under natten ofta ej mer än 16° Celsius. Sjukdomar började också infinna sig, så att vi i början af Juli månad hade nära hundra man oförmögna att arbeta. Härtill kom otaliga svärmar musquitos och härar af skogsloppor, hvilka natt och dag likasom täflade med hvarandra att öka vantrefnaden och hemlängtan.

Den 16:de Juli fingo vi omsider den glädjande synen af trenne seglare, som med god vind styrde kurs rätt på Numea. Det var korvetten *la Sarcelle* och den förr nämnda engelska skonaren, som återkommo, åtföljda af ett stort engelskt handelsskepp, *Sultana*, hvilket för en summa af 120,000 francs blifvit förhyrdt att hemföra oss till Brest. Så snart de inkommit i hamnen började embarkeringsarbetet.

Redan den 24:de var *Sultana* segelklar. Der fanns plats för oss alla, med undantag af chefen och hans adjutant, hvilka återvände till Otahiti. När jag tog afsked af min vördade och älskade chef, uttalade han ord, som rikligen ersatte mig hvad jag genom skeppsbrottet förlorat och sedan dess utstått. Den 25:te Juli embarkerade vi, till antalet dock förminskade med trettiotre man, hvilka under sednaste månadernas vistande i Numea dödt af sjukdom och vantrefnad. Samma dag afseglade vi.

Med frisk och gynnande vind satte vi kurs emellan *Nya Holland* och *Nya Guinea*, för att passera *Torres-sundet*, beryktadt för sina oräkneliga korallref och de många skeppsbrott der årligen inträffa. Den 5:te Augusti voro vi inne i sundet. Såsom vanligt ankrade vi hvarje afton, emedan ingen navigering här är möjlig nattetid. Den 7:de lågo vi vid *Boby-Island*, som är liten, ödslig och skoglös. Det är vid denna ö alla fartyg som passera *Torres-sundet* lägga till. Midt på ön står en stång, vid hvars fot ligger en upp- och nedvänd lår. Under denna sednare finnes en blecklåda, der bref nedläggas och afhemtas. Nära derbredvid är en grotta, i hvilken skeppsbrutna alltid finna proviant, ty alla förbifarande komplettera förrådet. Nu låg der qvartpipor vin och konjak, samt flera tunnor bröd, salt fläsk och kött m. m.

På en bänk stod ett bläckhorn samt pennor och en anteckningsbok, deruti man inskrifver hvad man lemnar eller tillegnar sig.

Den 8:de seglade vi från *Boby-Island* och ankrade dem 17:de vid *Coupang*, en holländsk koloni på sydvestra sidan af ön *Timor*. Här blefvo vi utmärkt välvilligt emottagna af guvenören och officerarna på ett dervarande holländskt örlogsfartyg. De gjorde en ståtlig middag för oss, vid hvilken vi, med våra slitna och lappade kläder, togo oss slätt ut vid sidan af de holländska officerarna, som voro klädda i full uniform.

Den 23:dje afseglade vi från *Coupang*. Efter fyratioåtta dygns segling ankrade vi den 8:de Oktober vid *Capstaden, Goda Hopps-udden*. Här qvarlågo vi till den 12:te. Den 22:dra ankrade vi vid *S:t Helena*, och följande dagen satte vi kurs direkte för *Brest*. Efter en stormig och motig segling, hvarunder vi ledo brist både på proviant och beklädnad, ankrade vi ändtligen på *Brests* redd, den 23 December 1855. Tjugoen veckor hade nu åtgått för seglingen från *Nya Caledonia*. Sedan jag i Juli månad 1852 ingick i fransk tjenst, hade jag sammanlagdt seglat 8,764 svenska landmil.

I Brest nödgades jag qvarblifva några dagar, för att vittna vid krigsrätten angående *l'Aventure's* skeppsbrott. För mig, såväl som för alla öfriga som tillhört den olyckliga korvetten, var det en stor glädje att vår duktige chef blef helt och hållet frikänd.

Den 4:de Januari återvände jag öfver Paris till fädernesländet. Efter fyra års frånvaro beträdde jag med klappande hjerta den kära fosterjorden, och inträffade i föräldrahemmet den 27:de Januari 1856.

Förvissad att det icke varit utan intresse, som läsarem genom de meddelade anteckningarna följt den unge verldsomseglaren på hans skiftesrika resa, tror redaktionen att äfven nedanstående skrifvelse med intresse skall läsas. Det är ett bref från f. d. chefen, grefve *du Bouzet*, å den förolyckade korvetten *l'Aventure*, till löjtnant *Ankarcrona:*

Port de France, Nouvelle Caledonia, ce 16 juillet 1855.

Monsieur!

Les circonstances du nauffrage de l'Aventure m'ont fait apprecier votre sang-froid, votre mérite personnel et votre dévouement. Je regrette donc vivement de me séparer de vous. S'il m'était

permis d'augurer de votre avenir, je dirais que vous êtes appelé à faire un jour honneur à la marine suédoise, qui compte dans son sein tant d'officiers distingués, dont quelques uns sont mes anciens camarades. Je serais toujours heureux, croyez moi, d'applaudire à vos succès; en attendant je me fais un plaisir de vous annoncer que j'ai prié le ministre de la marine de solliciter pour vous auprès de Sa Majesté l'Empereur la croix de chevalier de la legion d'honneur, que vous avez si bien merité *).

Recevez, Monsieur,
l'assurance de mes sentimens les plus distingués.

Le chef de distingués
Gouverneur des établissemens de l'Océanie,

E. du Bouzet.

M:r Ankarcrona, Enseigne de vaisseau
de la marine royale de Suêde.

---

48. Mitt barn.

Mitt lilla barn! du är mig mer
än jag kan säga ut i ord.
Med dina ögon först jag ser
hur vacker är vår gröna jord,
du elfva i min sommarqväll!
min lilla hvita eternell!

Grå himmel färgar allting grått,
men bara solen tittar fram
bli fälten gröna, vattnet blått
och skyarna "små hvita lamm",

*) Min herre! Omständigheterna vid l'Aventure's skeppsbrott hafva lärt mig att uppskatta er kallblodighet, era personliga förtjenster och er pligtkänsla. Det är derföre med liflig saknad jag skiljes ifrån er. Om det vore mig tillåtet att förutsäga er framtid, skulle jag säga att ni är ämnad att en dag blifva en heder för den svenska marinen, som räknar ibland sig så många utmärkta officerare, af hvilka några varit kamrater till mig. Jag skall alltid, var öfvertygad derom, känna mig lycklig att framhålla era förtjenster; emedlertid gör jag mig ett nöje af att underrätta er, det jag bedt vår marinminister hos Hans Maj:t Kejsaren utverka åt er hederslegionens riddarkors, hvaraf ni gjort er så väl förtjent, &c. &c. &c.

och allt förskönas i ett nu. —
Mitt solsken, barnet mitt, är du.

Mitt lynne har ej mulen plätt
som icke ljusnar när du ler;
din kärlek "gör det tunga lätt,
det lätta du din ljufhet ger";
hvadhelst du rör vid minsta grand,
blir vänligt som din egen hand.

Du sitter "guldstol" på min arm;
jag hör ditt lilla hjerta slå,
och om jag vore än så arm,
så kände jag mig rik ändå.
Du ger mig mer än rikedom:
du gör mig glad och god och from.

Din oskuld är min föresyn;
mitt samvetes, det är din röst;
du är min hjelp och min försyn;
du hjertat är uti mitt bröst,
och — tege det och stode still,
så vore jag ej längre till.

Hvem är jag — så jag ofta tänkt —
att Parcen spann så ljuf min tråd?
Alltifrån den stund du blef mig skänkt,
jag börjat nästan tro på nåd.
Ett *vet* jag: att jag ej är värd
den lycka som mig blef beskärd.

Mitt barn! — O! hvilken sällhet i
medvetandet att du är mitt.
Förlora dig! . . . . jag skulle bli
tigrinnan lik, beröfvad sitt.
Du småler — ja du må väl le;
du vet, som jag, det *kan* ej ske.

I himlen komma barnen in;
du gjort mig till ett barn som du.
Din himmel är tillika min;

vi skiljas icke åt, vi tu,
två blad af samma eternell,
lik dig, min älskling, hvit och snäll.

Likmycket, fjärran eller när
— du vet nog hvad det kommer af —
du är beständigt der jag är;
ja, låge mellan oss ett haf
och stode vi på hvar sin strand,
jag hölle likafullt din hand.

Ej nånsin du mig lemna skall.
I luft och vatten, skog och berg,
i gräsets grönska, snöns kristall,
i doft och välljud, ljus och färg,
i allt, allstädes är det du
som strålar mot mig — just som nu.

Som nu, när dina armar små,
förtröstansfullt du — God bless thee! —
tillmötes sträcker mig, och då
(hur skulle jag väl låta bli!)
jag tar dig kärleksbarn i famn
och ger dig tusen ljufva namn.

Jag smeker ömt ditt lena hår;
och om, tillika med min kyss,
der fölle, lätt som mjukt, en tår
i dina lockar, liksom nyss —
hvad mer än om jag fäst deri
en ros med litet dagg uti.

Du käraste af allting kärt!
som en välsignelse du kom.
Hur mycket du mig skänkt och lärt!
(Det borde varit just tvärtom)
Så liten än du är mot mig,
du likväl lyft mig opp till dig.

Du är — det låter kanske grannt
och döms af verlden såsom flärd;

men du, du vet det vara sannt —
du är mig mera än en verld.
Du är mitt barn! — det säger allt,
och likväl vore det för kallt.

Förutan sol smalt icke snön,
ej ljungen blommade på mon.
Du är min sol. Du är min bön,
min kärlek och min religion,
mitt yppersta, mitt främsta bud
från kärlekens och barnens gud.

Mitt barn! I glädje som i nöd,
och bruste alla andra band,
vårt håller fast i lif och död.
Jag släpper ej din lilla hand,
och vet att till det fjärran blå
din vinge bär oss båda två.

Olof Stig.

---

49. Några utkast till den svenska qvinnans historia.

VII.

(Återblick från början af 1600-talet till medlet af 1700-talet.)

Sedan vi i det föregående tagit en öfversigt af qvinnans ställning *i hemmet* och *inför lagen* under ofvannämnda tid, vilja vi här uppsöka hennes bild i allmänna tänkesättet, sådant detta afspeglar sig i litteraturen. Dock måste vi härvid inskränka oss endast till poesiens område, i det vi hos de förnämsta af den tidens skalder uppspåra dragen af det rådande qvinnoidealet.

Börja vi med *Stjernhjelm* finna vi detta ideal i hans berömda dikt, Herkules, framträda under dygdegudinnans stränga drag,

"vigtig i later, full med allvar, och ärlig af uppsyn,
Brun under ögon och bränd af solskin, mager af hulle".

Med en stoisk kraft, som utesluter alla ömmare känslor, framställer han det förädlande qvinnoinflytandet såsom manande till vishet samt varnande för lifvets onda makter — kärlek och skönhet deri inberäknade. Att dessa senare i sjelfva verket äro goda

makter och i qvinnans hand kraftiga medel att draga till dygd och vishet, derom synes Stjernhjelm icke hafva drömt. Han ser dem endast under missbrukets och vrängbildens afskyvärda form; och till och med när han i sina brölloppsqväden vill skildra den berättigade kärleken får den, honom sjelf ovetande, en viss frändskap med "fru Lusta".

Ett vackert undantag härifrån utgöra de ord, skalden lägger i Cupidos mun, då denne, afväpnad och besegrad af Diana, ser gudinnans bild i sin sköld:

"Sköna, hjertanströstliga bild, mins ögons
Enda lust och rosamma fägnad; du, som
Väcker i mitt sinne så kyska, goda,
Heliga tankar".

Betecknande är beskrifningen på *en hustru*, sådan hon bör vara.

— — en tröst uti nöd, en borg uti sorger och ångest,
— — — — — — — — — — mannens ädlaste krona.
— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —
Hon är sedig och from, frisk, lättlynt, mannenom trogen.
— — blir i sitt hus och gör hvad i husena tarfvas.
Faller ock tiden lång, läs hon i den heliga Bibel".

Kommer mannen hem "lustig", och har någon med sig, så ser hon ej surt på gästen, eller

"hamrar och ramlar i vrå att fat och talrikar hoppa",
Utan är hurtig och from och gör allt hvad mannen behagar.
Sådan en hustru är mansens hjelp; Guds dyrbara gåfva!

Samuel Columbus framhåller, om ock indirekt, i sina qväden till "kärlekens" och "det äkta ståndets pris", ett mera mensklig och derför mera sannt qvinligt ideal, än Stjernhjelm i sin Herkules. I samma mån ser han ock förhållandet mellan hustru och man ur en högre och mindre sjelfvisk synpunkt; icke som skulle han förneka mannens *husbonderätt*, men han synes dock böjd att frivilligt afstå den i utbyte mot kärlekens ljufva jemnlikhet. Då hos Stjernhjelm hustrun tillhålles att bli i sitt hus och göra hvad der tarfvas, medan mannen förlustar sig borta; samt i allmänhet att "göra allt hvad mannen behagar", utan att någon motsvarande pligt ålägges honom, sjunger Columbus, med en blandning af ridderlighet och enkel trohjertenhet:

"Solblomman, rörd af kärleks minne,
Sig skickar efter solen sin;
Alltså ock jag med ärsamt sinne,
skall gå tillhanda vännen min.

Godt hjertelag är ju det band,
Som gör det rätta äkta stand.

Hvad lust att se, när kärlek drifver
Den råda bör, — sig ge till träl!
När i två makars kroppar blifver
En innerlig förenad själ!
En är den andras högra hand.
O himmelsljufva äkta stand!"

I kärleksvisan från 1600-talet återfinnes ofta, under simpla till och med plumpa uttryck, en renhet och friskhet i känslan, som man förgäfves söker under de finare formerna hos de gustavianska skalderna. Så sjunger Rosenhane om sitt hjertas utkorade, sedan han förklarat att gods och gårdar, rang och skönhet ej för honom kunna uppväga hjertats trogna kärlek:

"Hon är mig allt allena,
Hög, god, vis, skön och rik;
Jag finner denna ena
Bland tusen ingen lik.

En fattig är nog riker
För den som henne har kär,
Och ingen skönhet liker
Med den som älskad är.

Ty kärlek öfverhöljer
Ehvad der finns för fel,
Eller ock en del så döljer
Att den ej synes hel" etc.

Att en man sådan som *Spegel* tillegnat "Sveriges frumtimmer" ett större skaldeverk, ("Guds verk och hvila") torde vara ett bland de första spåren af qvinnans inflytande på litteraturen, likasom intagandet af Elsa Andersdotters psalmer i 1695 års, af Spegel redigerade, psalmbok, först röjer aningen om ett lika berättigande mellan man och qvinna, äfven inom sångens högsta rymder.

Vägen var sålunda redan förberedd då Sophia Elisabeth Brenner beträdde den och häfdade den svenska qvinnans plats inom vitterheten. Det skedde dock, såsom vi redan antydt, ej utan allt motstånd; och i följande afdelning skola vi närmare granska så väl arten af detta motstånd, som de vapen med hvilka det bemöttes. Vill man finna en öfvergång till detta ämne, och på samma gång ett uttryck af allmänna tänkesättet rörande qvinnan, vid tiden omkring Ulrika Elenoras afsägelse, erbjuder

sig *Kolmodins* bibliska qvinnospegel såsom det bästa medlet. Då den dessutom i sin torra, ofta grofkorniga naivetet, inpassad i tungrodda alexandriner, utgör ett lämpligt sidostycke till 1500-talets qvinnospegel, och bildar en vigtig länk i den ännu sparsamma litteraturen om qvinnan och hennes uppgift, meddela vi här en kortfattad granskning deraf.

Arbetet utgör som bekant ett slags revy af bibelns qvinnor, hvilka hvar i sin ordning framträda för läsaren, berätta sin egen historia och göra deraf tillämpningar på qvinnan i allmänhet.

Eva börjar dessa tillämpningar, i det hon varnar sina medsystrar för "för mycken kunskap".

"Bland andra smycken visst er pryder som det största
En täck enfaldighet. — — I må väl knöppla
Och lemna mannenom all kunskaps hjernebry" etc.

"Hvar finns väl", utropar förf:n på ett annat ställe "en större kunskap än icke af något ondt!" "En qvinna tjenar bäst vid jorden blifva". etc. Qvinnan må väl beflita sig om vishet, dock ej resa vida efter henne. Språkkunskap anstår henne bäst, att hon med utländskt folk kan rent och tydligt snacka etc.

Sjelfva Debora vill visst ej att hennes kön skall öfverväga, eller ens ställas i jemnbredd med ett "äldre kön". Men hon påstår dock att om flickan "så klent ej föddes opp, hon gjorde mera gagn i regementets tropp". Hon borde uppfödas enligt sina anlag, så skulle hon täfla med bröderna i dygd i stället för i oseder m. m.

En annan gång heter det, i fråga om qvinnouppfostran:

"Det är isynnerhet ett fruentimbers ära
At från sin ungdomstid, til tienlig handaslögd,
Utaf naturlig drift och vanan vara bögd;
På väfstol såsom thron att sitta högst regent
Och föra der med frid et envälds regement,
Att tvinga tusen trådar lyda vårt behag,
Deraf ett nyttigt verk blir sport" etc.

Författaren varnar för "att sitta grann, med händer två i kors", och tillägger det gamla ypperliga ordspråket: "*Gerningslös skäre sönder och lappe sine kläder*".

Sedan Rebecka berättat sin historia tillägger hon:

"Si så, I täcka mör, man patriarker får.
Ej att man lättjefull på båda öron snarker,
Ej at man smiskar sig, går à la mode grann,
Ej at man trippa nätt på tegelstenen kan.
— — Du lärer, tro min ord, i Kärringhagen gå,
Förr än på sådant sätt du kan en Isak få".

När qvinnorna afkläda sig blygseln, säger förf:n, ha gamle män bemärkt att land och rike hotas af olycka och förfall. "Otukten", klagar han, "har fått fribref och står nu för tiden i stora brukets tjenst".

Mannen bör ej vid val af hustru se efter utvärtes skönhet:

"Om hon är kysk och from och snäll, nog är hon skön,
Hon vare svart ell' hvit, ell' blekgrå ell' grön,
Låt derför öron mer och ögon mindre fria".

I fråga om hustruns förhållande till sin man säges bland annat:

"Det tjenar qvinnan bäst sitt husbekymmer sköta
Och i de göromål sitt hufvud icke blöta,
Som höra mannen till" etc.

"Qvinnans herravälde är att lyda" etc.

Den qvinna vill Eva icke kalla för dotter, utan snarare räkna till "de blåa kullars troll", som mot Guds stadgar tillvällar sig någon makt öfver mannen. Hon togs ej af mannens hjerna, att hon skulle tro sig jemnhög med honom; ej heller af hans fot, att hon skulle låta sig spjernas af honom, utan just af "sidebenet", till tecken att hon bör hålla medelvägen:

"Som Gud vår vilja täckts vår männer undergifva
Och dem till herrar satt, så bör ock dervid blifva."
— — — — — — — — — — — — — —
"Låt Gud och Mannen få i barnatuktan råda.
— — — — — — — — — — — — — —
När mannen råda vet och hustrun eftergifva,
Då sämjas begge bäst och begge lika blifva" etc.

Här och der förekomma dock några friare tankar, uttryckta med på en gång rörande och torrolig naivetet. Så heter det på ett ställe:

"En hjelte vinner pris igenom många krig,
En qvinna vinner mer, som vinner sjelfvan sig".

På ett annat ställe:

"En from förnuftig fru, vet skilja på de båda
Att råda mannen godt och öfver mannen råda".

Förf:n afråder i allmänhet qvinnan från all verksamhet i stort utanför den slutna hemkretsen, men tillåter dock ett och annat undantag från regeln:

"I hjeltinnor", säger han, "som af högre anda drifvens; er kunna vana och manér ej hindra; gån derför vägen ända fram!

"Som Gud, den på person och kjön ej plägar skilja,
Till redskap eder valt att föra ut hans vilja!
Så förer redligt ut hvad eder blir befaldt,
Som de der räkenskap sku' göra sist för allt".

På hvad sätt detta skall ske, genom en uppfostran som likt mannens från början utvecklar och stärker krafterna för det framtida lifsarbetet, eller sedermera genom ett fritt val af lefnadskall, derom säges icke ett ord. Förf:n väntar således att qvinnan, ehuru beröfvad alla de hjelpkällor, mannen anser sig behöfva, dock skall gå framåt i bredd med honom, och man får då ej undra på om han i en hast förvandlar "det bräckliga kärilet" till hjeltinna!

Frågan huruvida qvinnan bör taga någon del i kyrkans arbete får äfven i qvinnospegeln sin belysning, och som förf:n var prest och ännu räknas som en af den svenska kyrkans utmärktare målsmän, får hans ord här en så mycket större betydelse. "Hur kommer det till", låter han Phœbe fråga, "att man i vår tid ej mera lider någon qvinnotjenst i församlingen, och lagt åsido de "*ämbetsyslor*", som kyrkan fordomdags anförtrodde vårt kön? Väl må det vara sannt att kyrkan nu är ställd i annan ordning och just ej har behof af samma betjeningssätt som i sin första tid. Då behöfde Jesu späda hjord en ömhändt, flitig skötsel — då hade hon trogna qvinnors hjelp och kärlek af nöden. Men nu då hon "blifvit stärkt med folk och länder och hela hennes verk satt i manfolks händer — ett eget af Gud förordnadt lärostånd, — som påtagit sig allt besvär för henne", då medger Phœbe gerna att qvinnor icke böra göra det ståndet ingrepp i läromål. Ej heller skulle församlingen kunna underhålla flere lärare på stat, menar hon. Men ville man söka oss till embetshjelparinnor, "helst gamla enkor, beskedliga qvinnor, som sjelfva frukta Gud",

"Visst kunde de det gagn i Guds församling göra,
Som tjente mången mer än en predikan höra".

Dock måste qvinnan tiga i församlingen.

"När har mig någon sett på predikstolen gå?"

frågar Priscilla. Nej, då satt hon vackert der nere, och först när hon kom hem i sitt hus delade hon ut bland sina vänner hvad hon *af läraren inhemtat*, — alltså en undervisning blott i andra hand. Först bör man dock noga öfverväga om man fått mera kunskap på sin lott än man behöfver för egen räkning, ej taga nyfikenhet för rättesnöre, hålla sig vid trons enfaldighet och fly nya läror och ovant talesätt:

"I trones saker må förnuftet ej få råda;
Man bör Guds hemlighet med slutna ögon skåda".

Så långt synes förf:n i den kristna qvinnan se endast ett prestens trogna eko. I fråga om sättet ger han mera rum för den qvinliga individualiteten, sägande: "hon skall hemta med saktmod ur kunskapsbrunnen och gjuta genom kärleksrör till den som läras bör".

På ett ställe synes han till och med, glömsk af embetet, skjuta undan all tanke på presten såsom förmedlingslänk, sägande:

"En qvinna *lärd af Gud,* en röst af himlen är,
En vis man blyges ej att hemta lärdom der".
Så lärd Apollo var, så stod ej honom illa
Att uti Herrans väg bli lärd af en Priscilla —
Så är det ingen skam för någon man ännu
Att bli till Herran förd *af en förnuftig fru*".

Dylika tankar af friare och djupare art, synas dock oförvarandes hafva undsluppit förf:n, hvilken, sjelf häpnande öfver deras djerfhet, skyndar att återtaga dem eller neutralisera deras verkan. För öfrigt synes han äfven vilja använda qvinnorna såsom ett slags kunskapare åt presterna, för att anmäla hvad oskick som bedrifves i församlingen. Att undervisa ungdomen, trösta de bedröfvade, betjena fattiga sjuka, och såsom det så vackert heter: "underbädda dem af Skriftens blomsteräng", skulle väl anstå qvinnan.

"Hvarför använder man ej könet så numera?" frågar sig Phœbe, men söker förgäfves svaret: "Kanske vill mitt kön ej göra sig så mycken möda; numera glöder ej hjertat af himmelsk kärlek; hvar och en sörjer för sig och frågar ej efter nästan. Kanske ock beständigheten slocknar; kanske brister man i trohet; kanhända finner manfolket det gå för när, om qvinnor toge del i kyrkans husbestyr . . . . . .

"Frågan lemnas här oafgjord, såsom den ju är ännu i dag, efter mer än ett sekels förlopp.

Utrymmet tillåter oss ej meddela något mera ur Kolmodins qvinnospegel, men det redan anförda torde vara nog, för att visa huru, med få undantag riktningen, inom litteraturen, likasom opinionen bland presterskapet, i allt väsendtligt sammanstämde med andan i 1734 års lag.

En täck enfald, en obetingad eftergifvenhet, ett af andra lånadt inflytande, en blundande tro, en negativ kunskap, en passiv dygd — allt detta passar ju förträffligt i stycke med lagens bud: "*mö af hvad ålder hon vara må stånde under förmyndare*", "*mannen är hustruns rätte målsman*", m. m. eller för att anföra den gamla landslagens ord:

"*Gudh hafwer gifwit mannenom qvinnona, till hjelp och underdåån*",

Och när någon afvikelse medgifves från dessa opinionens så väl som lagens grundreglor, går man å ömse sidor på samma sätt tillväga: ger med ena handen och tar igen med den andra; medgifver vissa fri- och rättigheter men omöjliggör deras begagnande.

Vi torde således tryggt kunna antaga att det *passiva qvinnoidealet*, ännu alltjemt är det förherrskande.

Esselde.

---

50. Om gift qvinnas eganderätt.

"Varer ömsom underdåniga den ene den andra". Eph. 5: 21.

Vi hafva hittills icke personligen yttrat oss angående arten eller utsträckningen af en förestående reform i lagen rörande gift qvinnans eganderätt, utan endast meddelat några försök till frågans utredning af en aktad insändare, som med sällspordt nit och allvar studerat densamma. Dessa uppsatser (se 13:de årg. sid. 28 och 117, samt 14:de årg. sid. 65) torde också hafva gjort frågans närvarande ståndpunkt, så väl som orättvisan och de olyckliga följderna af nu gällande lag, temligen klara. Vi tro oss derföre ej behöfva trötta våra läsare med ett ytterligare upprepande af det redan sagda, utan antaga att de flesta af dem, i likhet med sednaste riksdagar och deras lagutskott, inse *den oeftergifliga nödvändigheten af en snar och verksam reform.*

Men hvari bör reformen bestå? Huru långt bör man gå? Hvad kan man med minsta fara för det manliga enväldet, det är för hemfridens bevarande, för äktenskapets helgd, för samhällets bestånd, medgifva? Eller huru kan man bäst förlika äktenskapets idé med den menskliga rättvisans kraf? Så lyder spörjsmålet, allt efter den olika ståndpunkt de frågande innehafva.

För vår del vilja vi besvara frågan i möjligaste korthet under följande tvänne alternativ:

— *Antingen egendomsgemensamhet i ordets fulla, sanna bemärkelse, med alldeles samma rätt för hustrun jemte mannen, som nu tillkommer mannen ensam;*

— *eller ock full boskilnad, med rätt för hvar och en att råda öfver sitt.*

Endast i det fall, att det bevisar sig vara omöjligt, att i lagen praktiskt verkliggöra den förstnämnda, i vår tanke allena riktiga principen, ville vi, såsom en utväg tillsvidare, "för menniskornas hårdhets skull", förorda den sistnämnda.

Till dess vi blifvit öfvertygade härom är således vår lösen i denna fråga:

Sann egendomsgemenskap i stället för falsk — verklighet i stället för sken — samvälde och ömsesidigt beroende i stället för envälde.

Utan tvifvel skola vi mötas af häftigt motstånd från både de radikala och de konservativa åsigternas målsmän; men det är ej första gången vi befunnit oss i denna ställning mellan partierna; och varmt öfvertygade att sanningen, ej blott i dess abstrakta form, utan äfven der det gäller dess verkliggörelse, oftast ligger mellan ytterligheterna, skola vi lugnt och förtröstansfullt intaga vår post.

Det inkast vi i främsta rummet vänta är den föregifna omöjligheten af ett fullt samvälde mellan man och hustru, hvarigenom all affärsverksamhet i stort skulle hämmas, m. m.

Vi svara: huru kan då lagen tillåta "en eller flere" *) bolagsmän att tillsammans sköta en affär med fullkomligt lika bemyndigande? Kan lagen utan fara medgifva ett sådant samvälde mellan fullkomligt oskylde personer, förenade endast af intresset för samfäld vinst, hvarför skulle han ej kunna tillåta detsamma mellan personer, bundna med det heligaste och starkaste af alla band, samt förenade i ett intresse, intensivare än något annat: faderns och moderns intresse för deras barns framtid?

Ett annat inkast blir troligen det, att familjens ekonomiska ställning äfventyras om en okunnig, lättsinnig eller slösande hustru erhåller samma makt öfver dess tillgångar, som mannen.

Svaret ligger nära till hands: Man skall ej då *våga* lemna qvinnan i okunnighet; mannen skall ej *kunna* neka hustrun sitt förtroende; det skall ligga i hans eget intresse att alltid hafva husets ställning så klar, att hon kan öfverskåda den och rätta

*) Se § 1. 15 kap. Handelsbalken och särskildt § 8 Kgl. förordningen af d. 6:te Okt. 1848.

sina utgifter derefter. Och slutligen, då det allmänt erkännes, att sparsamheten, den kloka beräkningen, bemödandet att, som det heter, rätta munnen efter matsäcken, i de allra flesta äktenskap representeras af hustrun, ehuru vanmäktig, bunden och okunnig hon vanligen är, med hvad rätt förutsätter man då, att hon, med större insigt, ansvar och frihet att handla efter sin öfvertygelse, på en gång skulle bli motsatsen af allt detta, slösaktig, lättsinnig, egennyttig?

Äfven från reformens ifrigaste vänner torde vi ha många inkast att vänta, bland dem ett, hvilket vi tillsvidare icke kunna vederlägga; det näml. att vårt förslag lemnar den fattiga arbetarhustrun, vid sidan af en lättjefull och oordentlig man, nästan lika hjelplös som nuvarande lag.

Vi hoppas dock ännu att man skall finna en utväg, att, der det äktenskapliga samväldet blifvit en omöjlighet, låta lagen utan tidsutdrägt upplösa det och återgifva makarne den oinskränkta eganderätt, de vid äktenskapets ingående öfverlåtit åt hvarandra.

Att många andra svårigheter kunna uppstå vid lagens formulerande kunna vi väl fatta; vi vänta icke heller någon snar lösning af frågan, men väl ett ärligt och allvarligt bemödande att förbereda dess slutliga afgörande, i en riktning, så vidt möjligt, motsvarande *äktenskapets ursprungliga idé* och *tidens kraf*.

Möjligen kunde man tycka, att qvinnan, vid afgörandet af en fråga, som så djupt ingriper i hennes eget och familjens lif, borde hafva någon röst med; — att de utskott och komitéer, som framdeles komma att handlägga frågan, skulle kunna infordra några erfarna och upplysta qvinnors utlåtande i ämnet; — att de svenska lagstiftarne, utan fara för sin värdighet kunde låna detta bruk af de engelska m. m. Härmed må dock bli huru som helst, en gång väckt, skall frågan icke mera kunna insöfvas eller nedtystas.

För vår del hafva vi i det föregående antydt vår ställning till frågan och vilja framdeles i denna riktning söka verka för dess lösning, på samma gång vi med nöje skola mottaga *kortare* uppgifter eller anmärkningar, egnade att från olika sidor belysa saken.

Redaktionen.

51. De sista orden.

Fysiologerna må fritt förneka värdet af en döendes yttringar; menskligheten skall dock aldrig upphöra att finna en djup betydelse i de sista orden från dem, som stå i begrepp att gå öfver från detta lifvet till ett annat, om hvilket vi så litet veta.

"Han yrar!" förklarade läkaren, då en berömd lärare låg döende; men då de kringstående förnummo "den yrandes" sista ord: "Det skymmer redan, mina pojkar, nu kunnen I gå hem", skymde det äfven för deras tårfyllda ögon.

"Allt hvad jag eger för ännu ett ögonblick!" qvidde drottning *Elisabeth; Wesley* sade lugnt: "det bästa af allt är att Gud är med oss"; och den döfve *Beethoven*, hvars själ öfverströmmat af herrliga harmonier, utbrast jublande: "nu får jag höra!"

J. O. Wallin utropade i dödsstunden: "min Gud! — mitt fädernesland! — min kung!"

Baltzar v. Platen bad de kringstående tända ljusen, och då man svarade att de redan brunno, sade han småleende: "Ja så! Då kunnen I ta' bort dem. Då förstår jag".

Georg Adlersparre bad: "O, mina älskade! O mitt fädernesland!"

"Är er själ lugn?" frågade läkaren den döende *Oliver Goldsmith:* "Nej, den är icke lugn", var det sorgsna svaret.

"Om jag förmådde hålla pennan skulle jag beskrifva hur lätt och godt det är att dö", sade anatomisten, D:r *Hunter*.

B. Johnson dog under ett förfärligt utbrott af ångest och fruktan. *W. Cowper* sjönk till hvila, fridfullt som ett barn.

Verldsmannen Lord *Chesterfields* sista ord voro: "sätt fram en stol åt D.!" — *Karl den andre* af England bad för sin favorithund: "låt ej den stackars Nelly svälta!"

William Parker önskade att han fått lefva längre, sägande: "Gud har gifvit mig stora gåfvor, men jag har brukat dem blott till hälften".

Locke framstammade: "O hvilket djup, hvilken rikedom i Guds godhet och vishet".

Den lärde *Grotii* afskedsord till menniskorna lydde: "Varen allvarlige!"

Georg Stjernhjelm bad: Gud! gör af mig hvad din gudomliga vilja behagar!" och då en vän sade sig vilja skrifva hans minnesruna, bad han: "skrif: så länge han lefde, lefde han glad!"

"Ah! mes enfants", sade det franska qvickhufvudet, *Scarron*, till sina gråtande vänner. "I kunnen ej gråta så mycket öfver min död som jag kommit er att skratta under mitt lif".

En munter dryckesbroder, ropade med lättsinnig undran: "ta mig tusan tror jag icke jag håller på att dö!"

Epaminondas utbrast: "jag dör lugn, ty jag dör oöfvervunnen", och i *Karl den tolftes* halfdragna värja ligger ett väldigt afskedsord från en ännu i döden okufvad ande.

"Jag skall nu taga ett förfärligt språng ut i mörkret", utbrast deisten *Hobbes*.

"Nu, Herre—Herre, anamma min ande"! bad Lord *Herbert**) då han uppnått sin sista "sweet day".

Fredrika Bremer hviskade: "Kristi kärlek—tidens—evighetens ljus!"

Melanchton, tillfrågad om han önskade något, svarade: "intet annat än himlen", och gick bort med ett leende.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Många af de kraftigaste maningar och väckelser, mensklighetens emottagit, hafva sålunda utgått från döendes läppar.

Cæsars sorgsna förebråelse: "också du *Brutus!*" *Mirabeaux's* lidelsefulla rop på "harmoni", efter ett lif fullt af dissonancer; *George Washingtons* tillitsfulla ord: "det är bra!" och *Geyers* trängtande fråga: "Hvad lider tiden? — Jesus Kristus!" — uttrycka de ej alla någon sida af menniskoandens djupaste kraf?

Och slutligen — ljuder ej ännu i dag genom mensklighetens bäfvande hjerta de sista orden från korset: "*Det är fullbordadt*"!

---

52. Nytt på vår Bokhylla.

Öfversigt.

På det religiösa området ha vi att anmäla tvänne synnerligt goda och läsvärda skrifter: *Om religionsundervisningen* af *Channing*, öfvers. af *R. v. Koch*, som vi rekommendera på det varmaste till mödrar och lärarinnor, samt "*Dagliga väckelseord*" af *Lobstein*, ett af de bästa försök till daglig andaktsbok för hemmet, vi på senare tider sett, och hvars förtjenster af *klarhet, värme*

*) Se 5:te årg.

och *korthet*, äro lika sällsynta som oumbärliga egenskaper för skrifter af denna art.

Af *barnböcker* hafva blifvit oss tillsända en liten samling, öfversatt och utgifven på Herr Lamms förlag. De äro alla välmenande och skrifna i en ren anda. "*Bibeln öppnad för barnen*", är en samling berättelser ur den heliga skrift, sammanskrifna af en mor för hennes barn, och erbjudande, med bifogade frågor och svar rörande hvarje berättelse, ledning för bokens användande. *Hoffmanns* sedolärande berättelser bära här och der spår af en småaktig pietism, som förtager den *friskhet*, hvilken är hufvudvilkoret för en god barnlitteratur. *Schmid* synes oss bättre hafva träffat grundtonen i barnasinnet, och torde "*Barnens lilla lustgård*" med sina nätta bilder och vackert öfversatta vers och gåtor vara en både rolig och lämplig bok för mindre barn. *Annie Carey* har i "*Ett stycke stenkols — ett saltkorns*" (m. fl.) sjelfbiografier företagit sig att i form af sagor låta barnen genomgå en kurs i naturhistorien. Idéen synes oss rätt god och boken blir nog en välkommen julklapp i många hem. Dock tro vi, att den välkända och afhållna barnavännen, Emily Nonnen, som öfversatt densamma, gjort de små en bättre tjenst, om hon på sitt eget lätta, berättande sätt *omarbetat* boken och gjort den *svensk*, icke blott till drägt utan ock till karakter, samt låtit försvenskningen af vetenskapliga uttryck m. m. genomses af någon fackman.

Af *läroböcker* och *naturhistoriska skrifter* hafva vi att anmäla "*hufvuddragen af medeltidens geografi och historia efter Pütz*", ett berömdt arbete för hvars öfverflyttande till vårt språk alla skolans vänner äro tacksamma. — *Erlsevs lärobok i allmän geografi* bearbetad för svenska skolor af en skicklig lärare, *E. Lindahl;* samt "*Folkskolans geografi*", text till folkskolans kartbok äro, som vi tro, båda uppslag till en ny och epokgörande riktning inom den geografiska undervisningen, afsedd att gå "*from sounds to things*", och såsom sådana af stort värde. — *Om stenkol* af *P. T. Cleve*. *Om Dammet* af *A. Törnblom*, äro de första leden i en kedja populära skildringar: "*Ur vår tids forskning*, som under ledning af ett par framstående vetenskapsmän Herr Key och Retzius, kommer att framläggas för allmänheten. De båda nämnda uppsatserna äro till ämnet lyckligt valda och till framställning och innehåll vittnande om de resp. förf:nes djupa insigter och varma intresse för sin sak — den senare måhända någon gång förledande dem till ett allt för långt drifvet populariserande, förutsatt att samlingen är ämnad icke endast för folkbiblioteken, utan för en läsekrets med allmän bildning.

I fornforskning hafva vi tvänne nya och för vännerna af denna vetenskap såväl som för hvarje fosterländskt sinnad svensk, välkomna arbeten, båda af D:r *O. Montelius*. Det ena: "*Sveriges forntid*" är ett slags *atlas* öfver föremål från stenåldern och bronsåldern, hvartill texten utkommit i en föregående del af arbetet, det andra: *Statens historiska museum, kort beskrifning till vägledning för de besökande.* Vi hafva här endast i förbigående velat fästa uppmärksamheten på dessa arbeten, såsom de lämpligaste och värdefullaste julgåfvor för det bildade hemmet, men hoppas en annan gång kunna genom en mera sakkunnig penna framhålla deras betydelse för vår kultur och vår nationallitteratur.

På den *historiska* karaktersmålningens område torde *W. E. Svedelii* intressanta teckning af "*Maria Stuart* och *Elisabeth*" vara bland det bästa den svenska bokhandeln på länge haft att uppvisa.

Litteraturen rörande qvinnans uppgift och samhällsställning har blifvit förökad med några öfversättningar: "*Om qvinanns emancipation*" af *H. v. Sybel*, "*Flickors uppfostran*" af *Karl v. Raumer* samt "*Qvinnans inflytande på vetenskapens framsteg*" af *Buckle*, ("smärre uppsatser") hvilka vi i ett följande häfte torde få närmare belysa. Från Danmark ha vi att nämna "*Blade fra danske kvinder*", hvaraf den första uppsatsen: "*Kvinden som Personlighed*, af Pauline Worm, utmärker sig för en klar och varm uppfattning samt ett friskt och träffande språk; skildringen af Kristian d. 2:dres gemål Drottning Elisabeth, af J. Krebs, är ett stycke intressant historiemålning, hvaremot uppsatsen, om läkarestudiet för qvinnan, af S. Testkow, flyttar oss tillbaka midt in i lifvet för dagen och med kraft för den qvinliga läkarebildningens talan. Ett litet qväde: *Forandrer Signalerne!* af Pauline Worm, med anledning af den bekanta schismen mellan Björnstjerne Björnson och hans danska vänner, påpeka vi som ett synnerligt kraftigt men bittert uttryck af sårad fosterlandskänsla. Vi rekommendera det lilla häftet till våra svenska läsarinnor, såsom ett lätt och behagligt sätt att lära känna våra systrar på andra sidan sundet och hvad som rör sig i deras tankeverld.

I *skönlitteratur* framhålla vi till läsarens uppmärksamhet *Göthes Faust* 2:dra delen, öfversatt af *H. M. Mellin*, såsom en märklig företeelse. Af den nya öfversättningen af *Dickens* har *Oliwer Twist* utkommit, just lagom för att erbjuda hemmen en rätt god och muntrande julläsning. Vill man deremot uppfriska sig med en dryck äkta svensk poesi — väl icke hemtad ur den djupa, ursprungliga källådern, men från de rena och klara flöden,

som från den söker sig fram genom skog och äng, famnar den leende bygden, upptar i sitt sköte hvardagslifvets dagrar och skuggor och målar i vexlande bilder hjertats lif — mörknande vid beröringen af synd och last, utan att dock för ett ögonblick orenas deri — då läse man *Fjalars* dikter.

Med denna intagande diktsamling, som stått alltför länge onämnd på vår hylla, i afvaktan på en närmare granskning, hvilken utrymmet hittills ej medgifvit, måste vi sluta vår öfversigt hvilken, ehuru flygtig, dock torde kunnat gifva en och annan anvisning för den stundande jul-lektyren.

Reader.

---

53. Ur vår Dagbok.

— Tvänne unga flickor, Johanna Levisohn och Hildegard Björk, hafva nyligen aflagt maturitetsexamen i Stockholm. Den förstnämnda har erhållit sin förberedande bildning i Wallinska skolans gymnasialafdelning och fick i examen de högsta betygen; D:lle Björk har icke utgått från någon skola, utan efter en vanlig guvernantsundervisning i sitt hem på landet, genomgått sin kurs i latin och öfriga ämnen för enskilda lärare i Stockholm *på tvänne års tid.* Hon lärer hafva för afsigt att egna sig åt läkarekallet.

— En qvinlig apotekarelev har nyligen blifvit antagen vid universitetsapoteket i Helsingfors — ett nytt bevis på det försteg Finland har framför det forna moderlandet, i fråga om att öppna nya förvärfsgrenar för qvinnan. Att dock äfven der fördom och lag på många punkter stänga vägen för berättigade framsteg utvisar en för några månader sedan afslagen begäran af ett fruntimmer, att efter fadrens död fortfarande få sköta hans syssla såsom tjensteman vid en jernvägsstation, hvilken syssla hon under faderns långvariga sjuklighet till full belåtenhen förestått.

— Det berättas att Generalpostdirektören i Stockholm kommer att för den förändrade expeditionen af tidningar och tidskrifter, anställa qvinliga assistenter såsom både billigare aflönade och jemförelsevis pålitligare, än män.

— En komité af damer har på uppmaning af komitén för Sveriges deltagande i verldsutställningen i Wien, åtagit sig att söka anordna sektionen för qvinliga arbeten vid denna utställning.